

Diak

Katariina Ojala

Roosa Tanskanen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma

Terveydenhoitaja (AMK)

Opinnäytetyö, 2024

TYÖTTÖMIEN TERVEYSTARKASTUKSIA TEKEVIEN TERVEYDENHOITAJIEN KOKEMUKSIA TYÖSTÄÄN

TIIVISTELMÄ

Katariina Ojala & Roosa Tanskanen

Työttömien terveystarkastuksia tekevien terveydenhoitajien kokemuksia työstään

Sivut 46 ja liitteet 2

Kevät, 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Terveysalan koulutusohjelma

Terveydenhoitaja (AMK)

Tutkimuspainotteisessa opinnäytetyössä analysoidaan Pohjois-Karjalassa työskentelevien terveydenhoitajien kokemuksia työstään työttömien terveystarkastusten parissa. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena oli selvittää työttömien terveystarkastusten sisältö sekä miten niitä voitaisiin kehittää. Kyselyyn vastasi viisi terveydenhoitajaa, joiden vastauksista kävi ilmi terveystarkastusten merkitys ja työn tärkeys.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä Pohjois-Karjalassa vaikuttaville terveydenhoitajille monipuolinen kysely, josta saataisiin laaja perspektiivi terveystarkastuksista ja niiden sisällöstä. Tavoitteena oli lisäksi tuottaa laajasti tietoa työttömyydestä sekä sen vaikutuksista henkilön fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen. Opinnäytetyössä hyödynnettiin sekä laadullista että määrällistä tutkimusta. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Työttömien Keskusjärjestö ry:n Terveystarkastus 2.0 -hankkeen kanssa.

Tutkimuksen tuloksista selvisi työttömien terveystarkastusten resurssien riittämättömyys Pohjois-Karjalassa. Selkeänä kehittämiskohteena olivat terveydenhoitajien vastaanottoaikojen pitempiä lisääminen sekä moniammatillisuuteen panostaminen. Työttömien terveystarkastuksia tekeviä terveydenhoitajia tulisi olla riittävästi. Lisäksi terveydenhoitajilla tulisi olla laaja-alaista ja laadukasta, moniammatillista sekä itsenäistä osaamista liittyen työttömien asioihin.

Asiasanat: työttömät, terveydenhoitajat, terveydenhuolto, terveystarkastus, Pohjois-Karjala

ABSTRACT

Katariina Ojala

Roosa Tanskanen

Experiences of health nurses performing health examinations on the unemployed about their work

Pages 46 and appendices 2

Spring, 2024

Diaconia University of Applied Sciences
Bachelors Degree Programme in nursing
Public Health Nurse (UAS)

In the research-oriented thesis, the experiences of health nurses working in North Karelia are analyzed concerning their work in health examinations for the unemployed. In addition, the purpose of the study was to find out the content of health examinations for the unemployed and how they could be improved. A total of five public health nurses responded to our survey, and their answers revealed the importance of health examinations and the importance of the work.

The purpose of the thesis was to conduct a diverse survey of public health nurses in North Karelia, which would provide a broad perspective on health examinations and their content. The aim was also to produce comprehensive information on unemployment and its effects on a person's physical, mental and social health. Our thesis utilized both qualitative and quantitative research. The thesis was carried out in cooperation with the Health 2.0 project of the Central Organization of the Unemployed.

The results of our study revealed the insufficient resources for health examinations of the unemployed in North Karelia. A clear development target was increasing the length of public health nurses' appointments and investing in multiprofessionalism. There should be a sufficient number of public health nurses carrying out health examinations for the unemployed. In addition, public health nurses should have wide-ranging and high-quality, multiprofessional and independent competence regarding the issues of the unemployed.

Keywords: unemployed, public health nurse, healthcare, health examination, North Karelia

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TYÖTTÖMÄT JA HYVINVOINTI.....	5
2.1	Työttömät ja työttömyys.....	5
2.2	Työttömyyden vaikutus terveyteen.....	6
2.3	Covid-19 pandemian vaikutus työttömyyteen ja terveyteen.....	8
2.4	Ennaltaehkäisevän työn merkitys työttömien hyväksi	9
3	TYÖTTÖMIEN TERVEYSPALVELUT	11
3.1	Terveystarkastuksen selitys	11
3.2	Työttömien terveystarkastus	11
3.3	Työttömien terveyspalveluiden tarpeellisuus	13
4	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	15
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	15
4.2	Tutkimuskysymykset	15
4.3	Yhteistyökumppani	16
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	17
5.1	Tutkimusmenetelmä	17
5.2	Aineiston keruu	17
5.3	Analyysimenetelmät	19
6	TULOKSET	22
6.1	Terveydenhoitajien kyselyn taustatiedot.....	22
6.2	Terveydenhoitajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista	23
6.3	Työttömien terveystarkastusten sisältö.....	31
6.4	Työttömien terveystarkastuksien kehittäminen.....	32
7	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	34
8	POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ.....	36
8.1	Pohdinta	36
8.2	Johtopäätökset	40
	LÄHTEET	42

LIITE 1. Tutkimuksen saatekirje	47
LIITE 2. Kysely työttömien terveystarkastuksia tekeville hoitajille	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja tärkeä, sillä etenkin pitkittynyt työttömyys saattaa vaikuttaa monin tavoin työttömän henkilön elämään sotepalveluiden käytöstä yksilön terveyteen. Pitkittyneen työttömyyden on tutkittu alentavan terveydentilaa, mikä voi jatkuessaan johtaa erilaisiin hyvinvointivajeisiin, kuten masennukseen, yksinäisyyteen tai köyhyyteen. Työttömien keskuudessa monenlaisista sairastavuutta on huomattavasti enemmän kuin työllisten. (Väisänen, & Sinervo, 2021.)

Työttömillä henkilöillä on tutkittu olevan sekä terveystalvöpalveluiden yli- että alikäyttöä palvelutarpeeseen nähden. Työttömät henkilöt käyttävät erityisesti mielenterveys- sekä päihdepalveluja sosiaali- ja terveystalvöpalveluista huomattavasti enemmän kuin muita palveluja. Lisäksi työttömillä henkilöillä on todettu olevan tunnistamatonta hoidon ja kuntoutuksen tarvetta. Myös OECD:n tekemässä raportissa on todettu työttömillä suomalaisilla olevan monimutkaisia ja toisiinsa liitöksissä olevia esteitä ja terveystalvörajoitteita, jotka vaikeuttivat työllistymistä (Valtioneuvosto, 2020; Väisänen & Sinervo, 2021.)

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Työttömien Keskusjärjestö Ry:n Terveystalvöksi 2.0 -hankkeen työryhmä. Hankkeen tavoitteena on ohjata yli 30-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät heille sopivien ja maksuttomien sosiaali- ja terveystalvöpalveluiden piiriin. Hyvinvointialueiden tehtävänä on järjestää työttömille terveystalvöpalveluita, joista työttömät ovat oikeutettuja saamaan esimerkiksi terveystalvöstarkastuksia. Hankkeen avulla edistetään työttömien yksilöllistä työ- ja toimintakykyä. Lisäksi hanke tukee työttömien kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä terveydentilaa. (Työttömien Keskusjärjestö, i.a.)

Opinnäytetyössä tutkimme Pohjois-Karjalassa työttömille henkilöille tekevien terveystalvöhoitajien kokemuksia työstään. Teemme tutkimusta siitä, mitä terveystalvöstarkastukset sisältävät, sekä miten prosessi etenee alusta loppuun. Lisäksi tarkastelemme terveystalvöstarkastuksiin liittyviä mahdollisia kehittämisen kohteita terveystalvöhoitajien vastausten perusteella. Selvitämme, onko tarkastuksissa jotakin

parantamisen varaa. Tavoitteidemme lisäksi yleisesti toivomme opinnäyte-työmme lisäävän ihmisten tietoisuutta pitkittyneen työttömyyden vaikutuksista terveyteen sekä avaavan työttömyyttä yleisellä tasolla.

2 TYÖTTÖMÄT JA HYVINVOINTI

2.1 Työttömät ja työttömyys

Työttömät voidaan jakaa tilapäisesti työttömiin, pitkäaikaistyöttömiin ja pysyvästi työttömiin (Taipale, 2013). Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan henkilö on työtön, kun hän on rekisteröitynyt työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon eikä ole työsuhteessa yrittäjänä tai kenenkään yrityksessä. Työttömäksi voidaan myös kutsua henkilöä, joka on hetkellisesti lomautettu tai hänen viikon työmääränsä jää alle neljään tuntiin. Opiskelijoita, työttömyyseläkkeen saajia ja työllistymistä edistävässä palveluissa olevia ei lasketa työttömiksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa (Tilastokeskus, 2015) työttömäksi määritellään henkilö, joka on tutkimusta tehdessä ollut ilman palkkatyötä, valmis aloittamaan työt kahden viikon sisällä ja etsinyt töitä aktiivisesti neljän viikon ajan. Myös henkilö, joka odottaa sovitun uuden työn alkamista kolmen kuukauden kuluessa ja voisi aloittaa työn jo kahden viikon kuluttua, lasketaan työttömäksi. Opiskelijat, jotka täyttävät Tilastokeskuksen työttömän määritelmän kriteerit, luetaan myös työttömäksi. Työttömäksi laskettiin tutkimusviikolla työttömät 15-74-vuotiaat henkilöt. (Tilastokeskus, 2015.)

Tilastokeskuksen mukaan lokakuussa 2022 työttömiä oli 162 000 ja työllisiä 2 636 000 (Tilastokeskus, 2022). Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksien mukaan vuonna 2022 työttömiä työnhakijoita oli 232 400 (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022). Vuonna 2024 tammikuussa laskettujen työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli kasvanut yhteensä 1,2 % vuodesta 2023. Kaiken kaikkiaan

työttömiä työnhakijoita vuonna 2024 tammikuussa oli 33 100 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Näin ollen työttömien työnhakijoiden prosentuaalinen lukumäärä oli 10,9 eli yhteensä 291 100 työtöntä työnhakijaa koko Suomen väestöstä. Työttömien työnhakijoiden osuus on näin ollen ollut valitettavassa noususuhdanteessa vuosi vuodelta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2024.) TE-toimisto eli työ- ja elinkeinotoimisto on toimisto, joka tuottaa ja järjestää työ- ja elinkeinopalveluja, eli tarjoaa palveluita esimerkiksi työttömille, jotka tarvitsevat apua työnhauksessa tai osaamisen kehittämisessä (Suomi.fi, i.a.)

Tilastojen suuri ero työttömien määrässä johtuu Tilastokeskuksen ja Työ- ja elinkeinoministeriön erilaisista määritelmistä työttömälle. Tilastokeskuksen kriteerit ja ehdot työttömän määritelmälle ovat tiukemmat kansainvälisen vertailukelpoisuuden vuoksi. (Tilastokeskus, 2015.)

Katseltaessa työttömien määrää Pohjois-Karjalan alueella helmikuussa 2024, voidaan todeta työttömyyden lisääntyneen verrattuna vuoden takaiseen työttömyyskatsaukseen. Helmikuun lopussa 2024 työttömiä työnhakijoita oli 10021. Työttömien määrä oli kasvanut 494 henkilöllä vuoden sisään. Helmikuun 2024 työllisyyskatsauksessa työttömistä työnhakijoista 3597 oli naisia ja 6424 miehiä. (SVT, 2024.)

2.2 Työttömyyden vaikutus terveyteen

Työttömyydellä on suuri yhteys terveyteen ja hyvinvointiin. Työttömien joukkoon kuuluu vammaisia ja vajaatyökykyisiä sekä kuntoutusta ja eläkettä tarvitsevia henkilöitä (Taipale, 2013). Työttömien ja työllisten välillä on paljon terveys- ja hyvinvointieroja. Työttömyys johtaa toimeentulon pienenemiseen ja köyhyyden riskin nousee. Työttömät voivat yleisesti huonommin kuin työssäkäyvät. Mielen-terveysongelmat ja heikko terveys ovat iso riski työttömyydelle ja työttömyys taas iso riski huonolle terveydelle. Työttömyys voi siis johtaa terveydentilan laskuun ja huono terveys voi johtaa työttömyyteen. (Terveyden -ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Koulutustausta vaikuttaa selkeästi työttömyyteen. Työttömyys on yleisempää vähemmän opiskelleilla kuin pidemmälle opiskelleilla. Terveydelle haitalliset

työolosuhteet ovat yleisimpiä työntekijäammateissa kuin ylemmillä toimihenkilöillä. Kemialliset altisteet, fyysisesti raskas työ, vuorotyö, huono työnhallinta ja -järjestely voivat vaikuttaa terveyteen negatiivisesti. Nämä erot työolosuhteissa selittävät sosioekonomisia terveys- ja työttömyyseroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Lisäksi väestössä on ihmisiä, joilla ei ole mahdollisuuksia työllistyä koskaan. Heitä ovat muun muassa vaikeasti sairastuneet tai sairaat sekä ne, joilla on vaikea-asteinen kehitysvamma (Taipale, 2013).

Tutkimusten mukaan pitkäaikaistyöttömillä on huomattu olevan keskiarvoa enemmän terveysongelmia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019). Tilastokeskus (2022) määrittelee pitkäaikaistyöttömäksi henkilön, joka on ollut pois työelämästä yli vuoden. Pitkittynyt työttömyys voi alentaa henkilön toimintakykyä ja lisätä kuolleisuutta väestössä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019). Pelkkä lyhytaikainen työttömyys itsessään ei kuitenkaan lisää kuolleisuutta, vaan työttömyydestä seuraavat terveysongelmat (Taipale, 2013). Työttömyyden pitkittymiseen on erilaisia syitä. Alentunut terveys ja toimintakyky voivat vaikeuttaa työn saamista tai töitä on yksinkertaisesti vaikea löytää. OECD:n tutkimusraportin mukaan Suomessa enemmistö työttömistä ilmoittaa terveysrajoitteiden sekä huonon terveyden olevan esteenä työllistymiselle (Valtioneuvosto, 2020). Mieli ry:n sivuilla pitkäaikaistyöttömien terveysongelmista nousivat eniten esille mielenterveysongelmat. Työttömyys aiheuttaa stressiä, ahdistusta, syyllisyyttä, alemmuuden tunnetta ja häpeää työttömien keskuudessa, joka puolestaan aiheuttaa mielialan laskua. Jatkuva työnhaku tuloksetta voi aiheuttaa masennusta ja huonomuuden tunnetta yhdistettynä sosiaaliseen paineeseen. Mielenterveysongelmat voivat lamata ihmisen toimintakykyä ja näin hankaloittaa aktiivista työnhakua luoden epäonnistumisen oravanpyörän. (Mieli ry, 2022a.) Pitkittyneessä työttömyydessä tapaturma-alttius ja itsemurhariski lisääntyvät.

Joillakin työttömistä alkoholin käyttö lisääntyy (Taipale, 2013). Työttömyydestä johtuvat mielenterveysongelmat altistavat suurelle alkoholin käytölle. Turun Sanomien (2012) mukaan suurin osa pitkäaikaistyöttömien miesten kuolemista liittyy alkoholin käyttöön. Kaikilla ihmisillä työttömyys ei kuitenkaan vaikuta negatiivisesti terveyteen. Taipaleen (2013) artikkelin mukaan yli puolet ihmisistä koki mielenterveytensä muuttumattomaksi eli työttömyys vaikuttaa eri tavoin ihmisiin. Kyse on ihmisen henkilökohtaisesta kyvystä sopeutua tilanteeseen.

2.3 Covid-19 pandemian vaikutus työttömyyteen ja terveyteen

Wilson ja Finch (2021) ovat Iso-Britanniassa tekemässään analyysissä tutkineet työttömyyden sekä Covid-19 pandemian vaikutuksia ihmisen terveyteen, ja ovat löytäneet selkeitä yhtäläisyyksiä näille. Työttömyyden lisääntyminen sekä siihen liittyvä kokonaisvaltaisen terveyden heikkeneminen on liitoksissa pandemia-ajaksi. Työttömyys todetusti aiheuttaa stressiä, minkä seurauksena työtön henkilö voi kärsiä pitkäkestoista ja negatiivisista vaikutuksista terveyteen liittyen. Huomattava osa tämänhetkisistä työttömistä henkilöistä kärsii esimerkiksi mielenterveysongelmista, kuten masennuksesta ja ahdistuksesta.

OBR(Office for Budget Responsibility) muutaman vuoden takaisessa ennusteessaan totesi Covid-19 pandemian seurauksena työttömyyslukujen nousevan yhteensä 6.5% vuoden 2021 loppuun mennessä. Työttömien henkilöiden osuus Iso-Britannian väestöstä nousisi 0,9 miljoonaa verrattuna aikaan ennen pandemiaa. Työttömyys koskettaisi eniten 18-24-vuotiaita nuoria , joista 14% jäisi ilman työtä (Wilson & Finch 2021). Tuoreet työllisyystilastot Iso-Britanniassa osoittavat työttömyyden olevan kasvusuhdanteessa, sillä yli 16-vuotiaiden työttömyysluvut ovat nousseet 4,2 % vuodesta 2023. Tällä hetkellä Iso-Britanniassa on yhteensä 1,44 miljoonaa työtöntä yli 16-vuotiasta henkilöä (UK, Labour Market Statistics, 2024).

Tammikuussa 2021 tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että 43 %:lla työttömistä henkilöistä on heikko mielenterveys. Tutkimuksessa todettiin mielenterveysongelmien kehittyneen pandemian aikana enemmän niillä työntekijöillä, jotka joutuivat työskentelemään tarkkojen vaatimusten ja rajoitusten alaisena, kuten palvelualojen ammateissa. Pandemia-ajan rajoitukset koskettivat eniten töitä, joista myöhemmin irtisanottiin työntekijöitä, mikä lopulta johti henkilöiden työttömyyteen (Wilson & Finch 2021).

Iso-Britannian hallitus on raskaan Covid-19 pandemia-ajan jälkeen yrittänyt saada työllisten määrää nousuun mutta siihen vaaditaan mielenterveyttä edistävää työtä. Väestön mielenterveyden hoitaminen ja siihen resurssien lisääminen

on avainasemassa työllisyyden ja talouden nostamisessa. Kansan sosiaaliturvan varmistaminen tukee myös mielenterveysongelmien kanssa kamppailevia työttömiä henkilöitä. Sosiaaliturvan varmistaminen motivoi työttömiä henkilöitä hakemaan myöhemmin töitä ja näin ollen jälleen työllistymään (Wilson & Finch 2021).

Koimme tärkeäksi asiaksi tuoda näkökulmaa työttömyydestä myös kansainvälisellä tasolla (Wilson & Finch 2021). Halusimme tuoda esiin tutkittuja faktoja muun muassa lähimenneisyydessä olleesta Covid-19 pandemia-ajasta ja sen vaikutuksista työttömyyden lisääntymiseen sekä työttömien henkilöiden kokonaisvaltaisen terveyden heikkenemiseen. Mielenterveysongelmat ovat tutkitusti liitoksissa heikkoon työmenestykseen sekä Suomessa että Iso-Britanniassa.

2.4 Ennaltaehkäisevän työn merkitys työttömien hyväksi

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeistaa kesällä 2023 lähettämässään kirjeessään, että työttömien työ- ja toimintakykyä tulee edistää ja selvittää työttömyyden eri vaiheissa. Asiakkaan tarpeen mukaisesti ja esimerkiksi työttömäksi jääviä tulisi tukea jo työterveyshuollossa. Esimerkiksi työnantaja on velvollinen järjestämään irtisanotulle työntekijälle työterveyshuoltoa 6 kuukauden ajaksi siitä, kun työnte-kovelvollisuus on päättynyt. Työterveyshuollossa laaditaan yhdessä työttömäksi jäävän kanssa suunnitelma, joka edistää ja ylläpitää hänen työ- ja toimintakykyään. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.)

Hyvinvointialueiden erikoissairaanhoido, perusterveydenhuolto sekä sosiaali-huolto ovat velvollisia tunnistamaan ja tukemaan työttömiä ohjaten heitä työllisty-mistä tukeviin palveluihin. Lisäksi TE-palveluiden työntekijät ovat tärkeässä ase-massa työttömien asioiden edistämisessä, sillä he ovat vastuussa työttömien työllistymisen tukemisessa ja etsimään heidän terveydentilaansa sopivia töitä. Kaikki työttömät eivät kuitenkaan ole TE-palvelujen asiakkaita, joten on tärkeää, että myös muut sote-ammattilaiset osaisivat tunnistaa työttömien terveystarkas-tusten tarpeellisuuden. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.) Terveiden ja hyvin-voinninlaitoksen tekemän tutkimuksen (2023) mukaan juuri terveydenhoitajat toi-mivat merkittävässä roolissa ja ikään kuin linkkinä monialaisessa yhteistyössä,

kun keskiössä on työttömän terveydentila, työ- ja toimintakyky sekä kuntoutustarve.

Työelämästä työttömäksi jääminen on valtava muutos ihmisen elämässä. Muutoksen tullessa henkilö voi pohtia elämäntilannettaan ja itseään. Tärkeää on löytää itselleen merkityksellistä tekemistä arkeen. Merkityksellistä tekemistä voivat olla harrastukset, ihmissuhteiden ylläpito, vapaaehtoistoiminta tai liikunta. Työttömyyttä voi kohdella ikään kuin akkujen latauslomana. Ajan voi pyhittää lepoon ja palautumiseen keskittymiseen. Levon lisäksi on tärkeää huolehtia riittävästä ravinnon saannista ja liikunnasta. (Mieli ry, 2022b.)

Työttömän suositellaan pysyvän aktiivisena ja toimimaan ennakoivasti. Jos henkilö on työelämässä ja vastassa on työn menetys, kannattaa ajoissa olla yhteydessä työnvälitystä tarjoaviin tahoihin tai suoraan työnantajiin. Etuuksien ja tukien aikainen hakeminen vähentää myös stressiä ja pelkoa pärjäämisestä tulevaisuudessa. Mielenterveysongelmissa ja arjen murheissa voi olla yhteydessä kriisipuhelimeen tai hankkia keskusteluapua muualta. Myös läheisille ja luotettaville ihmisille puhuminen voi auttaa. Päiväkirjaan omien ajatusten ja tunteiden kirjoittaminen on myös hyvä keino saada ajatuksia selväksi. (Mieli ry, 2022b.)

3 TYÖTTÖMIEN TERVEYSPALVELUT

3.1 Terveystarkastuksen selitys

Terveystarkastus on synonyymi kliiniselle tutkimukselle tai vastaavalle tarkoitukseenmukaiselle toimenpiteelle. Terveystarkastuksella tarkoitetaan laadullisin menetelmin tehtävää toimintakyvyn ja terveydentilan tarkastusta. Tarkastuksen avulla kartoitetaan henkilön terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024.)

Terveydenhuoltolaissa (L 1326/2010) on määritelty, että terveystarkastukset tulee järjestää hyvinvointialueilla, jotta voidaan seurata sekä edistää asukkaidensa hyvinvointia sekä terveyttä. Terveystarkastusten tulee tukea työ- ja toimintakykyä sekä edistää ja ylläpitää mielenterveyttä ja elämäntilannetta unohtamatta sairauksien ehkäisyä. Suomessa myös opiskelu- tai työterveyshuollon ulkopuolelle jääville työkäisille ja nuorille aikuisille on järjestettävä terveysneuvontaa sekä terveystarkastukset. Kaikilla hyvinvointialueiden asukkailla on oikeus käyttää lisäksi seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä palveluja sekä ehkäisyneuvontaa. (L 1326/2010, 13 §)

Terveystarkastuksia tehdään kaiken ikäisille sekä eri elämäntilanteissa oleville ihmisille. Terveystarkastuksissa tarjotaan esimerkiksi ravitsemus- ja liikuntaneuvontaa. Lisäksi tarkastukset tarjoavat tukea alkoholin käytön vähentämiseksi, jolla voidaan ehkäistä erinäisten kansansairauksien puhkeamista sekä apua tupakkoinnista vieroittautumiseen. Suomen lainsäädännön mukaisesti hyvinvointialueiden on järjestettävä tarpeelliset terveystarkastukset alueensa asukkaille, ja näin ollen myös työttömille henkilöille on olemassa heille suunnatut terveystarkastukset. (Sosiaali- ja Terveysministeriö, Työttömien terveystarkastukset, 2023)

3.2 Työttömien terveystarkastus

Työttömän terveystarkastuksella tarkoitetaan tilannearviota, jossa edistetään työttömän työ- ja työllistymiskykyyn liittyvien tekijöiden havaitsemista sekä yksilöllisen hoidon ja muiden tukitoimien suunnittelua. Perustana onnistuneessa asiakastyössä toimii luottamuksen rakentaminen, hyvä vuorovaikutus, kunnioittava kohtaaminen sekä riittävä resurssointi juuri työttömien terveystarkastuksiin (Tempora-Niemi ym, 2023). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla tuodaan ilmi, että terveydenhuollonammattilainen määrittelee työttömän terveystarkastuksen sisällön (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2024). Työttömien terveystarkastusten tekemiseen löytyy kuitenkin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatima sähköinen opas, joka sisältää hyvää tietoa terveystarkastuksen rungosta (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023).

Sosiaali- ja terveysministeriö on kesällä 2023 päivittämässään kirjeessään todennut työttömien terveystarkastusten sekä terveysneuvonnan tavoitteet. Kirje on lähetetty hyvinvointialueiden viranhaltijoille. Työttömien terveystarkastuksessa tehtävän kliinisen tai muilla tarkoituksenmukaisin ja luotettavin menetelmin tehdyn tutkimuksen lisäksi tavoitteina ovat muuan muassa lisätä terveystarkastusten asiakaslähtöistä toimintaa, terveystarkastusten tarpeen tunnistamista sekä edistää vaikuttavuutta ja toiminnan laatua. Terveystarkastuksessa kartoitetaan yhdessä asiakkaan kanssa hänen terveyteensä vaikuttavia tekijöitä sekä edistetään niitä. Pääasiassa työttömien sekä työttömäksi jäävien työ- ja toimintakykyä selvitetään ja edistetään tarvittaessa yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa. Terveystarkastuksen jälkeen voi lääkäri vielä arvioida työttömän henkilön työkyvyn tai kuntoutustarpeen ja tehdä yksilöllisen lausunnon jatkotoimenpiteitä, kuten ammatillista kuntoutusta tai etuuksien hakemista, varten. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.)

Tarkoituksena työttömälle henkilölle tehtävässä terveystarkastuksessa on tunnistaa erityisesti työllistymistä estäviä sekä haittaavia vaikeuksia. Tarkastuksessa lisäksi arvioidaan ja tuetaan työttömän henkistä hyvinvointia sekä vahvistetaan työttömän yleistä terveydentilaa sekä elämänhallintaa. Ennaltaehkäisemällä kansansairauksia, lieventämällä sekä parantamalla fyysisiä, psyykkisiä sekä sosiaalisia seurauksia sekä yksilöllisesti ohjaamalla oikeiden tukipalvelujen pariin, edistetään työttömän henkilön mahdollisuuksia päästä takaisin työelämään.

Samalla myös tuetaan ja edistetään työttömän työ- ja toimintakykyä sekä yleisiä elämänhallintataitoja. (SiunSote, i.a.)

Työttömällä henkilöllä on oikeus päästä ilmaiseen terveystarkastukseen. Työttömälle henkilölle terveystarkastus on mahdollista tehdä uudestaan, kun edellisestä tarkastuksesta on kulunut vähintään kaksi vuotta ja työttömyys on jatkunut pidempään. Kun työtön henkilö on huolestunut alentuneesta toimintakyvystään ja haluaisi arvioida tämänhetkistä työkykyään tai kuntoutustarpeitaan, on sillä perusteella työttömän terveystarkastukseen mahdollista päästä. Työttömälle henkilölle tehtäviä terveystarkastuksia, joihin voi saada lähetteen muun muassa TE-palveluista, sosiaalitoimesta, terveydenhuollosta tai TYP-palveluista, tehdään jokaisella terveysasemalla. Työtön henkilö voi itsenäisesti ohjautua ja varata ajan työttömille tehtävään terveystarkastukseen oman alueensa työttömien terveydenhoitajalle internetajanvarauksen kautta. (SiunSote, i.a.)

Mikäli työtön henkilö on pienituloinen ja hänen terveystarkastuksessaan ilmenee jokin terveydellinen vaiva ja jatkotoimenpiteitä tarvittaisiin, voi hän saada Kelalta tukea terveydenhuoltomenoihin. Toimeentulotuen perusosaan sisältyvät vähäiset terveydenhuoltomenot, joita ovat muun muassa perusvoiteet, vitamiinit ja laastarit. Näitä ei lasketa erillisiksi menoiksi. Lisäksi työtön voi hakea julkisen terveydenhuollon asiakasmaksujen alennusta tai perimättä jättämistä ja tukea erinäisiin maksuihin, kuten esimerkiksi silmälasihin. (Työttömien Keskusjärjestö, i.a.)

3.3 Työttömien terveyspalveluiden tarpeellisuus

Perusterveydenhuolto on 2000-luvulla ollut monenlaisten muutosten, paineiden sekä odotusten alla. Vaikuttavimpia tekijöitä tähän ovat olleet ikääntyvä väestö, kunta- ja palvelurakennemuutokset, työnjakokysymykset sekä henkilöstön saatavuus. Vaikka perusterveydenhuolto on ollut isojen kysymysten keskellä, koetaan terveyden edistäminen entistäkin tärkeämmäksi ja keskeisemmäksi osaksi sitä. Palvelut sekä terveystarkastukset, joihin työttömät henkilöt ovat oikeutettuja, on nähty keinona edistämään kansalaisten terveyttä, kaventamaan kuntalaisten

välisiä terveyseroja sekä myös edistämään yhdenvertaisuutta palvelujen saannin suhteen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2009)

Työttömien terveystalvet ovat tarpeellisia, sillä niillä edistetään työikäisten työllistymisen mahdollisuuksia, työelämään kiinni pääsyä sekä työ- ja toimintakykyä. Esimerkiksi työttömälle tehtävä terveystarkastus toimii ennaltaehkäisevänä väli-
neenä työ- ja toimintakyvyn heikkenemistä ajatellen sekä terveystarkastus edis-
tää hyvin kokonaisvaltaista terveyttä. Kun hyvinvointialueen työkyvyn tuen talvet
ovat saatavilla, lisää se koko alueen elinvoimaa, työllisyyttä sekä yhdenvertai-
suuden toteutumista palveluiden suhteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023.)

Työttömien terveystalveluiden tarpeellisuutta tai kehittämiskohteita on tutkittu jo
aikaisemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi El Khidani, Hoang ja Lindqvist varmis-
tavat terveystarkastusten tarpeellisuuden opinnäytetyössään Terveydenhoitajien
ja työttömien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista pääkaupunkiseudulla.
Tutkimuksen tuloksista selvisi pääkaupunkiseudun terveydenhoitajien kannatta-
van työttömille tehtävien terveystarkastusten tekoa, sekä heidän mielestään niitä
pitäisi tehdä nykyistä enemmän. Vastaajien mukaan työttömien terveystarkastuk-
siin panostaminen on yhteiskunnallinen sekä kansanterveydellinen teko. Ter-
veystarkastuksissa pystytään havainnoimaan työttömän erinäiset ja monipuoliset
haasteet sekä puuttumaan niihin. Terveystarkastukset toimivat lisäksi tärkeänä
väylänä työllistymiseen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen.

Työttömien terveystarkastuksia on toteutettu jo 12 vuoden ajan, ja ne tutkimusten
mukaan koetaan yhä tarpeellisiksi. Ne ennaltaehkäisevät terveysriskejä, tukevat
työkykyä ja työllistymistä sekä hoitoon pääsyä. Terveystarkastusten tavoitteena
on tunnistaa työttömyyden pitkittymiseen vaikuttavia terveysongelmia, joten nii-
den avulla työttömät henkilöt saivat yksilöllisen avun, tuen sekä jatkosuunnitel-
man itselleen. (THL, 2023.)

4 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella Pohjois-Karjalassa työskentelevien terveydenhoitajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista kyselylomakkeen avulla. Tavoitteena on siis selvittää, minkälaisia kokemuksia terveydenhoitajilla on työttömien terveystarkastuksista. Pyrimme tuomaan esille terveydenhoitajien näkökulmia, mielipiteitä sekä kokemuksia. Tavoitteena on myös selvittää, mitä työttömän terveystarkastus sisältää ja onko siinä mahdollisesti jotain kehitettävää. Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen, johon sisältyy kyselylomake terveydenhoitajille. Kyselylomakkeen vastauksia analysoimme opinnäytetyösämme. Tutkimuksesta on tarkoitus tehdä mahdollisimman kattava ja laaja yhteistyökumppanimme Työttömien Keskusjärjestö ry Terveudeksi 2.0- hankkeen käyttöön. Pohjois-Karjalassa vaikuttaville terveydenhoitajille laadittiin monipuolinen kysely, josta saimme laajan perspektiivin terveystarkastuksista ja sen sisällöstä. Opinnäytetyön tavoitteena on myös tuottaa tietoa työttömyydestä sekä työttömyyden vaikutuksista henkilön fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseenkin terveyteen. Opinnäytetyön teoriassa käytimme luotettavaa sekä tutkimukseen pohjautuvaa kirjallisuutta. Olemme hyödyntäneet opinnäytetyössä ja esimerkiksi kyselyn laatimisessa jo olemassa olevaa tutkimustietoa. Kysely on tarkasti ja harkitusti luotu ja se on tehty yhteisymmärryksessä kaikkia osapuolia kunnioittaen.

4.2 Tutkimuskysymykset

Yhtenä tutkimuskysymyksen kohteena ovat terveydenhoitajien kokemukset työttömille tehtävistä terveystarkastuksista. Toisena tutkimuskysymyksenä kartoitamme työttömän henkilön terveystarkastuksen prosessia, sisältöä ja mahdollisia kuntoutustoimenpiteitä tai jatkotoimenpiteitä. Kolmantena tutkimuskysymyksenä pohdimme, onko työttömälle henkilölle tehtävässä terveystarkastuksessa kehitettävää tai parantamisen varaa.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaisia kokemuksia terveydenhoitajilla on liittyen työttömien terveystarkastuksiin?
2. Millainen on työttömien terveystarkastuksen sisältö?
3. Miten työttömien terveystarkastuksia voisi kehittää?

4.3 Yhteistyökumppani

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Työttömien Keskusjärjestö ry. Työttömien Keskusjärjestö on työttömien edunvalvontajärjestö, joka pyrkii työttömyyden vähentämiseen Suomessa. Sen tavoitteena on edistää työttömien hyvinvointia ja terveyttä sekä parantaa heidän toimeentuloaan. Järjestö puolustaa työttömien oikeuksia tarkoituksenaan yhdenvertaisuus. (Työttömien Keskusjärjestö, i.a.)

Järjestö perustettiin alun perin valvomaan sekä ylläpitämään työttömien sosiaalisia etuja, järjestämään koulutusta työllisyysmahdollisuuksien parantamiseen ja hoitamaan tiedotusta. Yhteistyötä tehdään eri tahojen, kuten ammattiliittojen, työhallinnon, kuntien, yritysten ja muiden yhteiskunnallisten vaikuttajien kanssa. Järjestö toimii yhteistyössä aktiivisesti myös eri oppilaitosten, kuten Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa, ja näin mekin järjestön sekä opinnäytetyön aiheen löysimme. Rinnakkaistoimintaa tehdään muun muassa Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisessa verkostossa EAPN- Fin:ssä, johon Työttömien Keskusjärjestö hyväksyttiin jo vuonna 1996 mukaan. (Työttömien Keskusjärjestö, i.a.)

Työttömien Keskusjärjestö ry:n hankepäälliköltä sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun ohjaavilta opettajilta saimme ohjausta ja tukea opinnäytetyön tekemiseen. Tarvittaessa olimme yhteydessä yhteistyökumppaneihimme, kun kaipasimme neuvoja.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on tutkimuspainotteinen ja tutkimusmenetelmänä käytimme laadullista tutkimusta. Käytimme luotettavaa sekä tutkimukseen pohjautuvaa kirjallisuutta teoriaosuudessa. Tutkimuksen tekeminen vaati laajaa perehtymistä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. Opinnäytetyön teoriapuoli antaa kerätylle aineistolle ja sen analyysille näkökulmia sekä herättää lisäkysymyksiä aiheeseen liittyen. (Kallinen, T. & Kinnunen, T., i.a.)

Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen sekä määrällinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat subjektiivisuuden arvostaminen, mitä- ja miten-kysymysten suosiminen ja tutkittavien omien merkitysten sekä tulkintojen korostaminen. (Kallinen, T. & Kinnunen, T., i.a.) Laadullinen tutkimus tuo terveydenhoitajien yksilöllisiä ja henkilökohtaisia kokemuksia esille, kun taas määrällinen tutkimus keskittyy enemmän mittaustuloksiin. Opinnäytetyössä korostetaan terveydenhoitajien omia kokemuksia työttömien terveystarkastuksista, joten laadullinen tutkimus sopii siihen hyvin.

5.2 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä meillä oli kysely, ja kyselylomakkeeseen tulleet vastaukset. Aineistoa kerättiin vuoden 2023 keväästä loppuvuoteen 2023 asti. Ennen kyselyn lähettämistä eteenpäin terveydenhoitajille, oli meillä etäpalaveri Siun Soten Työ- ja toimintakyvyn osaamiskeskuksen palveluesihenkilön kanssa. Topakka-hankkeen palvelukoordinaattorin kanssa kävimme vielä kyselyn sisältöä kohta kohdalta läpi. Lisäksi olimme yhteydessä Siun Soten osaamisen kehittämisen asiantuntijan kanssa, joka myös puolsi opinnäytetyötämme. Lopulta saimme luvan hakea Siun Sotelta tutkimuslupaa, joka meille myönnettiin. Kyselyyn, jonka

lähetimme työttömien terveystarkastuksia tekeville terveydenhoitajille Pohjois-Karjalassa, vastasi viisi terveydenhoitajaa kahdeksasta.

Halusimme tuoda ilmi terveydenhoitajien työttömille tekemien terveystarkastusten sisällön sekä miten ne Pohjois-Karjalassa tällä hetkellä järjestetään. Lisäksi kyselyllä tutkimme terveydenhoitajien omia kokemuksia sekä mielipiteitä muun muassa siitä, miten työttömille tehtäviä terveystarkastuksia voisi kehittää tai parantaa. Kartoitimme muun muassa terveydenhoitajien kokemuksia siitä, mitä ammatillista osaamista terveydenhoitajalla tulisi olla työssään tai millaisia vaikutuksia ja haasteita työttömien terveystarkastuksissa on ilmennyt. Muita varteenotettavia asioita, joita kyselyssä kartoitettiin, olivat terveydenhoitajien omat positiiviset kokemukset työstään, työttömien terveystarkastusten yksilölliset jatkotoimenpiteet sekä tehokkaimmat toimenpiteet liittyen työttömän terveyden edistämiseen sekä työllisyyden parantamiseen.

Valitsimme sähköisen verkkokyselyn aineiston keruuseen, sillä koimme sen olevan helpoin, nopein sekä luotettavin keino vastausten keräämiseen sekä tietojen tarkasteluun. Kyselylomake toimi tärkeänä mittausvälineenä tutkimuksessamme. Kyselyssä säilyy terveydenhoitajien anonymisuus ja siihen pystyi vastaamaan silloin kun itselle sopi, ajasta tai paikasta riippumatta.

Kyselytutkimus mahdollistaa erilaisten asioiden mittauksen mutta tutkimuksen kohteena olevien vastaajien mielipiteet, asenteet sekä arvot eivät aina tee mitaamisesta yksinkertaista. Vaikka aineistoa voidaan kerätä suurikin määrä tutkittavaksi, ei voida aina olla varmoja vastaajien asenteista tai todenmukaisista vastauksista. Jokaiseen kyselyyn, riippumatta aiheesta tai vastaajien kohderyhmästä, tulisi suhtautua edes vähän skeptisesti. (Vehkalahti, 2014, s.11.)

Kyselymme jaettiin terveydenhoitajille kera saatekirjeen, jonka linkistä pääsi vastaamaan kysymyksiin. Saatekirjeestä ilmeni kyselyn tarkoitus sekä mihin päivämäärään mennessä toivoimme palautuksen tapahtuvan. Kyselymme sisälsi avoimia kysymyksiä sekä monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymyksissä terveydenhoitajat pystyivät valitsemaan valmiista vastausvaihtoehdoista raksilla yhden tai useamman vaihtoehdon. Päädyimme esittämään kyselyssä myös monivalintakysymyksiä, sillä ne helpottavat vastaajien arviointia sekä rajaavat aihealueita.

Monivalintakysymykset ovat hyviä myös tulosten vertailussa (SurveyMonkey, i.a). Avoimet kysymykset puolestaan tuovat esille yksilön ajatusmaailmaa ja henkilökohtaisia kokemuksia aiheesta omin sanoin.

Kyselyyn laadimme kysymyksiä, jotka korreloivat tutkimuskysymystemme kanssa. Yhteensä viidestätoista kysymyksestä yhdeksän oli monivalintakysymyksiä ja loput seitsemän avoimia kysymyksiä. Kerättyämme teoriaan työttömyyteen sekä työttömien terveyspalveluihin liittyviä asioita, päätimme kyselyssä selvittää monipuolisesti terveydenhoitajien kokemuksia, esimerkiksi tehokkaimmista toimenpiteistä työttömien työ- ja toimintakyvyn sekä terveyden edistämisen suhteen. Teoriaan perehdyttäessä esiin tulivat työttömien tunnistamattomat sekä hoitamattomat sairaudet tai terveydelliset haasteet, joten kyselyssä kartoitimme terveystarkastusten sisältöä ja vaikutuksia työttömien terveyteen. Kyselyssä tiedustelimme terveydenhoitajilta työttömien henkilöiden tietämystä työttömien terveystarkastuksista, sillä aikaisempien tutkimusten perusteella useat työttömät eivät tuntuneet tietävän tarkastuksista.

5.3 Analyysimenetelmät

Analysoinnilla tarkoitetaan eri aineistojen läpikäymistä, tulosten yhteen kokoamista ja niistä tehtäviä johtopäätöksiä. Aineistoja voi olla monenlaisia, esimerkiksi haastattelu, kysely tai havainnot. Aineistoa analysoidessa kerrotaan, millaista kerätty palaute on ja millä perusteella palautetta on annettu. Analyysissä pohditaan, miten saatua palautetta voi hyödyntää toiminnan kehittämisessä. (Artsi-opas, 2022.)

Numeerinen aineisto on yksinkertaisinta analysoida sähköisellä kyselylomakkeella. Verkkokyselyn vastaamisajan päätyttyä järjestelmästä saa usein valmiin yhteenvedon ja kuvioita tuloksista. Kyselylomakkeessa olevat valinta- ja monivalintakysymysten tulokset raportoidaan tyypillisesti numeerisesti. Pieniä aineistoja käsitellessä on hyvä puhua vastaajien vastaus osuuksista lukumääränä. Mikäli kyselyyn vastaajia on yli 30, voidaan käyttää termiä prosentti. (Artsi-opas, 2022.) Kyselyymme vastaajia oli yhteensä viisi (N=5), joten puhumme työssä vastaajista

lukumäärinä. Tuloksia raportoidessa on tärkeää tuoda ilmi, kuinka monelle kysely on lähetetty ja kuinka paljon vastauksia saatiin (Artsi-opas, 2022).

Laadullista aineistoa puolestaan voidaan yleisesti analysoida esimerkiksi luokittelemalla ja valitsemalla eri teemoja. Kyselyissä laadullista aineistoa voidaan kerätä avovastauksilla, jotka täydentävät numeerisista vastauksista saatua kuvaa toiminnasta. Avovastaukset tuovat ilmi erilaisia näkökulmia ja kehittämideoita. (Artsi-opas, 2022.)

Kyselylomakkeesta, josta ilmenee terveydenhoitajien kokemusmaailma työttömille tehtävistä terveystarkastuksista, saamme riittävästi tietoa yhdeksi analyysimenetelmäksi. Webropol-kyselyohjelma tuottaa valmiin raportin, joka sisältää myös havainnollistavia kuvia, jota voi hyödyntää opinnäytetyössä. Monivalintakysymysten analysoinnissa olisimme voineet hyödyntää webropolin valmista raporttia kuvineen, mutta päätimme tehdä kuviot itse Powerpointilla. Avovastausaineistoja analysoidessa kävimme ensin läpi vastaukset ja jaoin ne tutkimuskysymysten mukaisesti tulokset osioon sekä lisäsimme alkuun alaotsikon kyselyyn vastanneiden taustatiedoista. Avasimme jokaisen avokysymyksen ensin Powerpointtiin ja värikoodeilla etsimme hoitajien tuomista kommentteista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, minkä jälkeen muodostimme opinnäytetyöhömme varsinaisia lauseita ja pelkistimme esille tuodun asian lyhempään muotoon. Pelkistyksellä tarkoitetaan sitä, kun etsitään aineistosta tutkimukselle olennaisia asioita, alleviivataan ne ja kirjoitetaan ne uuteen muotoon (Leinonen, R., 2018). Jokaisen eri tutkimuskysymyksen sisältä voimme tarkastella, mitä yhtäläisiä näkemyksiä terveydenhoitajat tuovat esille eniten kokemuksiin, terveystarkastuksiin ja niiden kehittämiseen liittyen. Toimme analyysissä näkyviin hoitajien vastauksia laajasti. Käytämme myös suoria lainauksia vastaajien vastauksista tuomaan tekstiin monipuolisuutta. Laadullisia kysymyksiä ei määrällistetty tekstissä. Valitsimme tämän analysointitavan laadullisiin kysymyksiin, sillä näimme sen sopivan parhaiten tekstiimme ja huomioimme myös opinnäytetyön etenemisen aikataulun.

Käytimme analysoidessamme sisällönanalyysin periaatteita, mutta kysymysten laadun vuoksi päädyimme tekemään analysointia hieman soveltaen. Sisällönanalyysissä pyritään tuomaan aineistossa esiintyvät yhtäläisyydet ja eroavaisuudet esille ja avaamaan niitä sanallisesti. Tämä tapa on hyvä, kun halutaan

tuoda jokin aineisto esille sanallisesti tiivistetyssä muodossa. Itse sisällönanalyysin tapoja on erilaisia, esimerkiksi teorialähtöinen, aineistolähtöinen ja teoriaohjaava lähestymistapa. (Leinonen, R., 2018) Alla olevasta kuvasta näkee hieman, miten etsimme hoitajien vastauksista yhtäläisyyksiä ennen kun muodostimme niistä tiivistettyjä lauseita. (Kuva 1)

Mitä ammatillista osaamista työttömien terveystarkastuksia tekevilla terveydenhoitajilla tulisi olla?

- hyvät vuorovaikutustaidot, mielellään pidempiaikainen työkokemus
- laaja-alainen tietämys mm. eri kuntoutuspalveluista, työttömän erilaisista mahdollisuuksista työllistymisen edistämiseksi
- kykyä nähdä kokonaisuuksia ja kyky suunnitella yksittäisen asiakkaan hoitopolkua
- yhteistyöverkoston tunteminen ja hyödyntäminen, moniammatillisuus

Ammatillista osaamista on hyvä olla mahdollisimman laajalti samoin alan työkokemusta, mutta välillä tuntuu että työtä tehdään omalla persoonalla ja intuitiolla ;)

Kokonaisvaltaista työotetta.

Laaja-alaista näkemystä työttömyydestä ja siihen liittyvistä asioista. Avointa/vstävällistä as. kohtaamista, tietoa eri sairauksista/hoidosta, osaamista kartoittaa työkykyä ja innostaa asiakasta oman terveyden hoidossa.

Terveydenhoitajalla pitää olla tässä työssä aktiivinen työote. Pitää osata ja uskaltaa tehdä itsenäisiä päätöksiä,

Työssä vaaditaan laaja-alaista osaamista (esim. terveyden edistämisen taitoja, olemassa olevien sairauksien hoidossa ohjaamista, kykyä osata arvioida asiakkaan työ- ja toimintakykyä.)

Lisäksi tässä työssä pitää osata motivoida ja tukea asiakkaita terveyden ylläpitämiseen ja sen edistämiseen.

Lisäksi pitää olla yhteistyökykyinen, koska työskentelemme myös työkyvyn tuen tiimissä (moniammatillinen tiimi.)

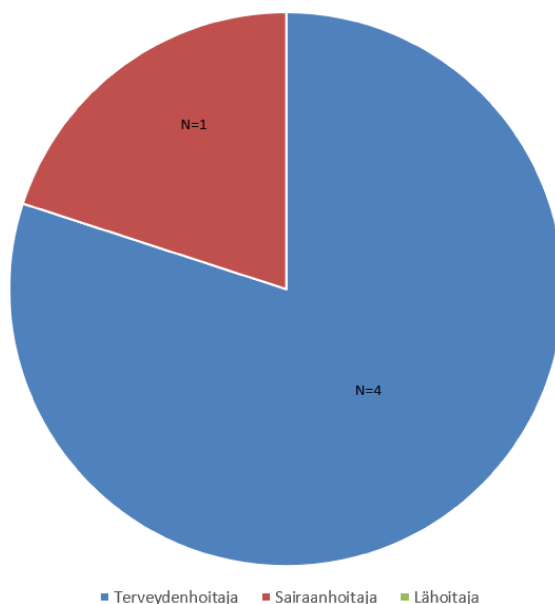
Kuva 1. Yhtäläisyyksien etsiminen hoitajien vastauksista.

6 TULOKSET

Tässä luvussa käymme läpi kyselyyn vastanneiden terveydenhoitajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista.

6.1 Terveydenhoitajien kyselyn taustatiedot

Kysely sijoittui Pohjois-Karjalan alueelle Siun sotella työskenteleville hoitajille. Kyselyssä ei eroteltu vastanneita kaupungeittain, vaan käsiteltiin Pohjois-Karjalaa alueena. Kysely lähetettiin kaiken kaikkiaan kahdeksalle hoitajalle. Kyselyyn osallistui 5 hoitajaa (N=5), joista 4 (n=4) oli terveydenhoitajia ja 1 (n=1) sairaanhoitaja. Kyselyyn ei osallistunut yhtään lähihoitajaa. Kyselyyn vastanneiden ammattinimikkeet selviävät kuviosta 1. (Kuvio 1.)

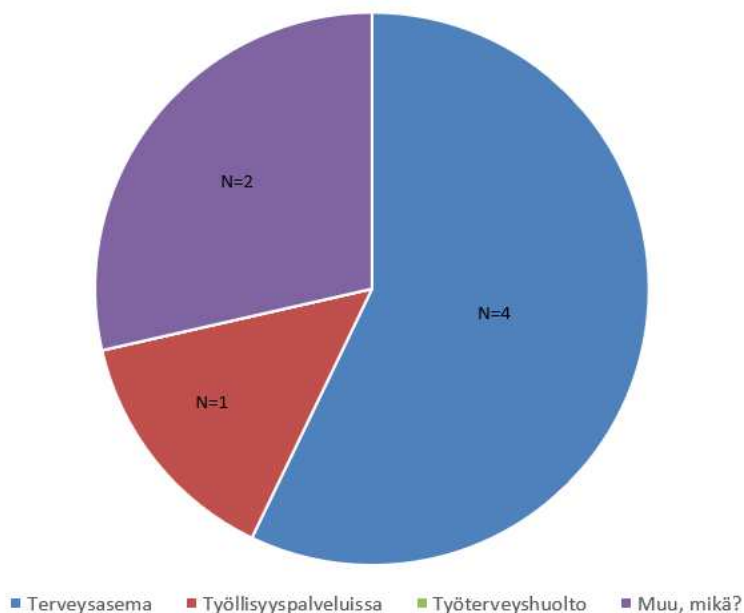

Kuvio 1. Ammattinimike (N=5)

Neljä vastanneista hoitajista (n=4) kertoi tekevänsä työttömän terveystarkastuksia terveysasemalla ja yksi työllisyyspalveluissa. Kaksi hoitajista (n=2) toi myös ilmi tekevänsä työttömän terveystarkastuksia välillä jossain muussakin pisteessä.

Työttömän terveystarkastuksia tehtiin välillä sosiaalityön toimipisteellä sekä osittain etänä puhelimitse. Yksikään hoitajista ei tehnyt työttömän terveystarkastuksia työterveyshuollon toimipisteellä. (Kuvio 2.)

Missä toimipisteessä teet työttömien terveystarkastuksia?

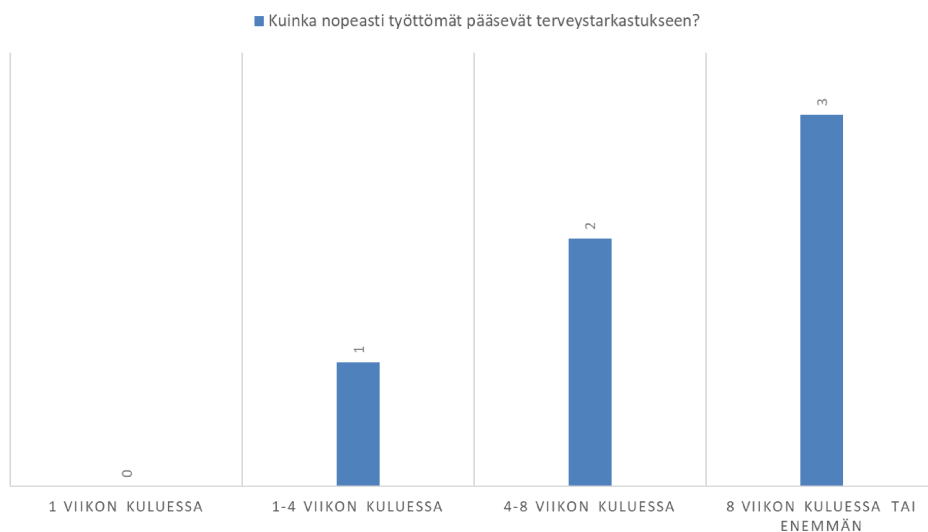

Kuvio 2. Toimipisteet, joissa kyselyyn vastanneet tekevät työttömän terveystarkastuksia (N=5)

6.2 Terveystarkastajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista

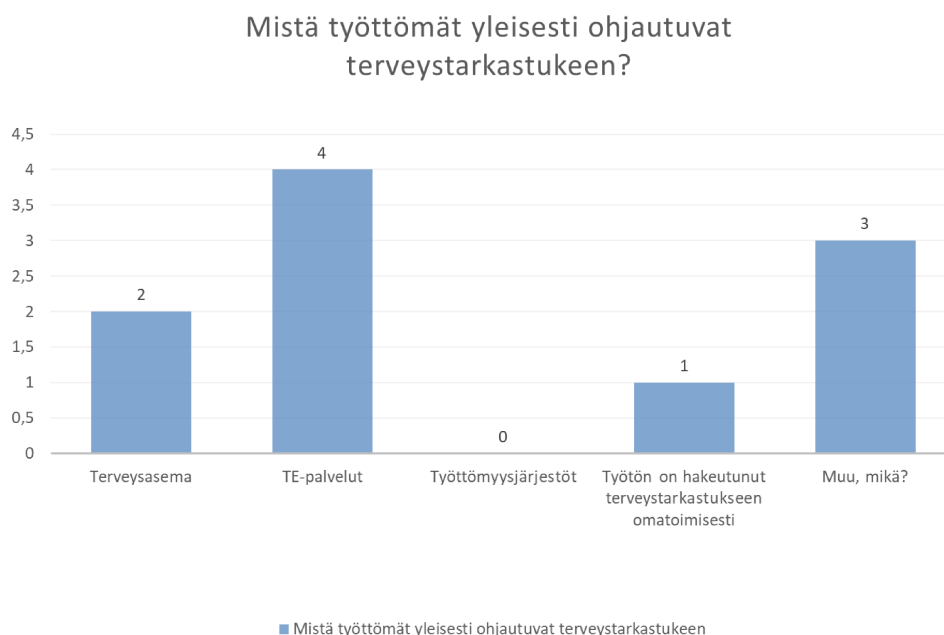
Yhtenä tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli, millaisia kokemuksia terveydenhoitajilla on liittyen työttömien terveystarkastuksiin. Kyselyssä kysyttiin, kuinka nopeasti työttömät pääsevät terveystarkastukseen vastaajien mukaan. Suurin osa vastaajista arvioi työttömien pääsevän terveystarkastukseen 8 viikon kuluessa tai enemmän, kaksi vastaajista (n=2) arvioi 4-8 viikon ja yksi (n=1) 1-4 viikon kuluessa siitä, kuin he ovat ottaneet yhteyttä terveydenhuoltoon. Kyselystä voidaan siis päätellä, että työtön pääsee terveystarkastukseen nopeimmillaan 1-4 viikon kuluessa siitä kun on pyytänyt terveystarkastus aikaa terveydenhuollosta. (Kuvio 3.)

KUINKA NOPEASTI TYÖTTÖMÄT PÄÄSEVÄT TERVEYSTARKASTUKSEEN?

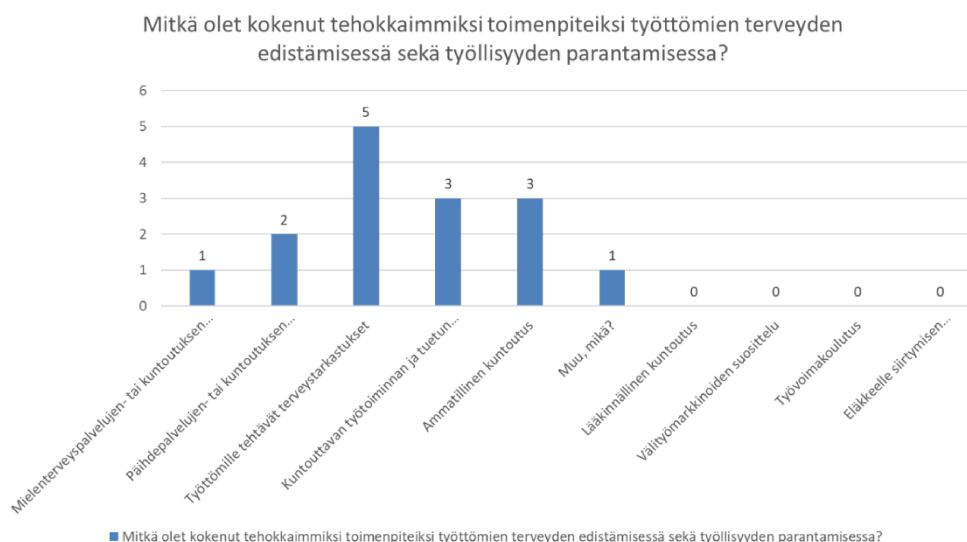
Kuvio 3. Kuinka nopeasti työttömät pääsevät terveystarkastukseen kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Kyselyn yhtenä kysymyksenä tarkasteltiin, mistä työttömät yleisesti ohjautuvat terveystarkastukseen. Vastauksien mukaan yleisin paikka, josta työttömät ohjautuvat terveystarkastukseen, on TE-palvelut. Kyselyyn vastanneista neljä (n=4) kertoi työttömien yleisesti ohjautuvan terveystarkastukseen TE-toimistosta, kaksi (n=2) vastasi terveysasemalta, yksi (n=1) toi esille työttömän hakeutuneen tarkastukseen itsenäisesti. Kolme (n=3) vastaajaa oli tuonut esille myös muita paikkoja, joista työttömät ohjautuvat tarkastukseen. Näitä olivat sosiaalitoimi (yksi ääni) ja kuntakokeilu (kaksi ääntä). Kysymys oli monivalintakysymys, jossa vastaajat saivat valita monia vaihtoehtoja. Vastanneilla ei ollut kokemusta siitä, että työtön olisi hakeutunut tarkastukseen työttömyysjärjestöjen kautta. (Kuvio 4.)

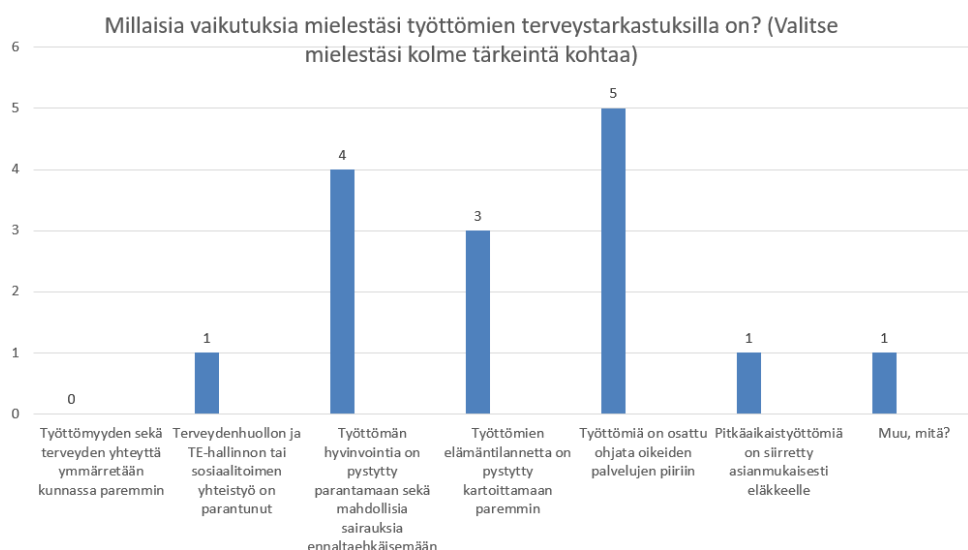
Kuvio 4. Mistä työttömät yleisesti ohjautuvat terveystarkastukseen kyselyyn vastaajien mukaan (N=5)

Pyysimme vastaajia valitsemaan kolme tehokkainta toimenpidettä työttömien terveyden edistämiseksi sekä työllisyyden parantamisessa. Kaikki vastaajat (N=5) olivat sitä mieltä, että työttömille tehtävät terveystarkastukset ovat tehokas tapa työttömien tilanteen edistämiseksi. Kolme (n=3) hoitajaa piti kuntouttavan työtoiminnan ja tuetun työllisyyden lisäämistä sekä ammatillista kuntoutusta merkittävänä keinoina. Kaksi (n=2) hoitajaa toi esille päihdepalvelujen tai -kuntoutuksen lisäämisen ja tiedottamisen olevan tärkeitä. Yksi (n=1) vastaajista piti myös mielenterveyspalvelujen tai -kuntoutuksen lisäämistä ja tiedottamista tehokkaana. Vastauksissa tuotiin myös esille, että on tärkeää saada asiakkaalle tunne, että häntä on kuunneltu ja ymmärretty. Asiakkaan on helpompi hoitaa omia asioitaan, kun hän tietää missä mennään. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Tehokkaimmat toimenpiteet työttömien terveyden edistämisessä kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Kysyessämme työttömien terveystarkastusten vaikutuksista, kaikki vastaajat (N=5) olivat sitä mieltä, että tarkastusten ansiosta työttömiä on osattu ohjata oikeiden palvelujen piiriin. Neljä vastaajista (n=4) toi esille, kuinka työttömän hyvinvointia on onnistuttu parantamaan sekä mahdollisia sairauksia ennaltaehkäisemään ennen sairastumista. Vastauksissa kolme kyselyyn vastaajaa (n=3) kertoi, että työttömien elämäntilannetta on pystytty kartoittamaan paremmin terveystarkastusten myötä. Yhden (n=1) mukaan myös terveydenhuollon ja TE-hallinnon tai sosiaalitoimen yhteistyö on parantunut. Terveystarkastusten myötä myös pitkäaikaistyöttömiä on siirretty eläkkeelle yhden vastaajan mukaan (n=1). Yksi (n=1) vastaajista tuo esille näkemyksen, kuinka terveystarkastuksen myötä on saatu asiakas ymmärtämään oma tilanteensa ja ohjattu hänet oikeaan suuntaan, minkä jälkeen työntekijät ovat pystyneet olemaan asiakkaan rinnalla, kunnes oma suunta on löytynyt. (Kuvio 6.)

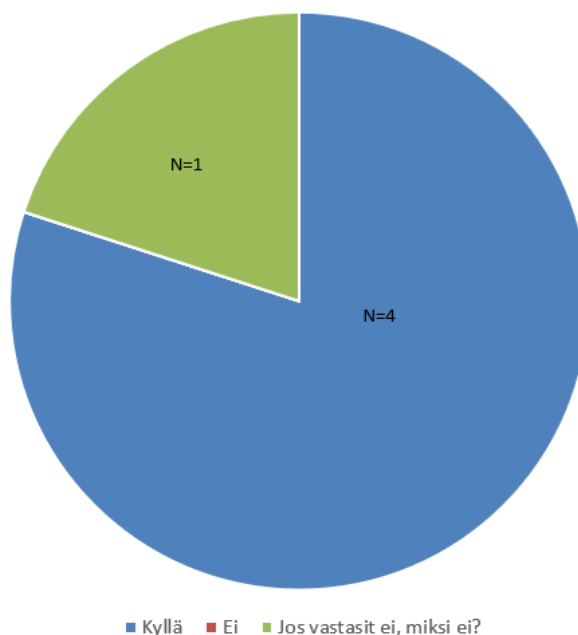

Kuvio 6. Työttömien terveystarkastusten vaikutukset kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Tarkastellessamme hoitajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista, halusimme myös kysyä hoitajilta, millaisia jatkosuunnitelmia työttömille useimmiten tehdään tarkastuksen jälkeen. Hoitajat toivat ilmi, että jatkosuunnitelmat suunnitellaan aina yksilöllisesti. Yleisimmin työtön ohjataan laboratorioon, lääkärin vastaanotolle, fysioterapeutille, ravitsemusterapeutille, mielenterveys- ja päihdepalveluihin, hammashoittoon, työllisyyshankkeisiin, muistihoitajalle, psykologille sekä erikoissairaanhoidon. Työttömän terveydentilaa arvioidaan lääkärin ja fysioterapeutin kautta, jotka tekevät lopullisen jatkotutkimustarpeen. Työkyvyn tuen tiimissä mietitään, millaisesta hoidosta juuri kyseinen asiakas hyötyisi. Moniammatillisen tiimin turvin pohditaan, hyötyykö asiakas kuntouttavasta työtoiminnasta tai ammatillisesta kuntoutuksesta ja täyttyvätkö eläkekriteerit. Asiakkaalle voidaan suositella työkokeilua, palkkatukityötä tai kuntouttavaa työtoimintaa. Kyselyyn vastanneiden mukaan työttömiä myös ohjataan Kelan tai työeläkelaitoksen kuntoutuspalveluihin.

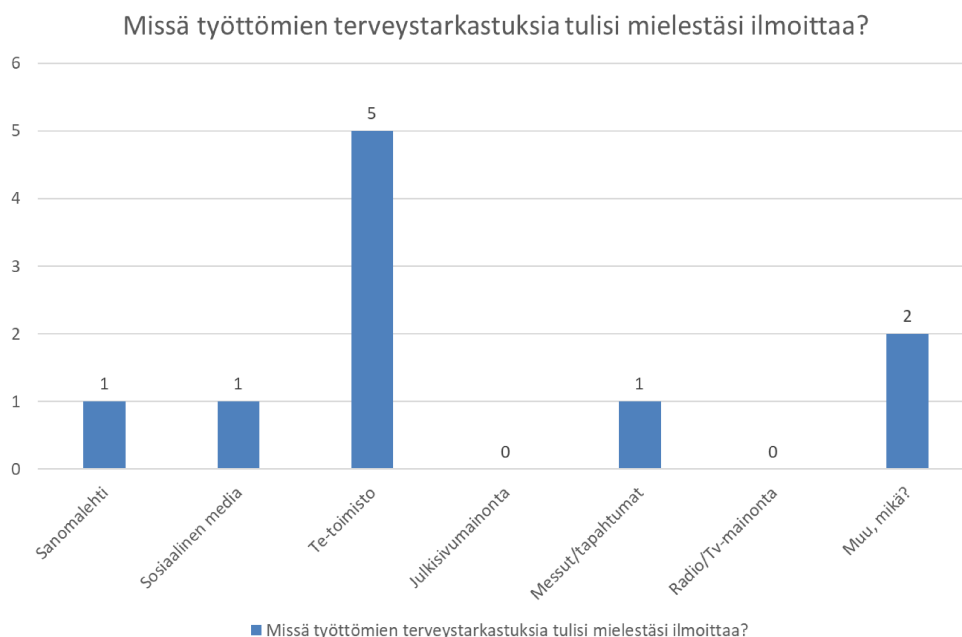
Kyselyyn vastanneista hoitajista suurin osa (n=4) oli sitä mieltä, että työttömien terveystarkastuksista tiedotetaan riittävästi kunnissa. Yhden (n=1) vastaajan mukaan tarkastuksista ei tiedoteta tarpeeksi ja hän epäili syynä siihen olevan arvostuksen puutteen työttömiä kohtaan. (Kuvio 7.)

Tiedotetaanko kunnassasi työttömien terveystarkastuksista mielestäsi riittävästi?

Kuvio 7. Terveystarkastuksista tiedottamisen riittävyys kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Halusimme tietää, missä hoitajien mielestä olisi hyvä ilmoittaa työttömien terveystarkastuksista, jotta se tavoittaisi mahdollisimman suuren joukon. Kaikkien hoitajien (N=5) mielestä olisi hyvä ilmoittaa terveystarkastuksista TE-toimistossa. Yhden (n=1) vastaajan mielestä tarkastuksia voisi mainostaa messuilla tai tapahtumissa. Sanomalehti koettiin myös toimivaksi alustaksi yhden (n=1) vastaajan mielestä. Yksi (n=1) vastaaja toi esille, että työttömien terveystarkastuksista voisi ilmoittaa sosiaalisessa mediassa. Kyselyyn vastanneet hoitajat toivat itse myös muita ideoita esille. Yksi vastaajista (n=1) toi esille, että tarkastuksista voisi ilmoittaa kuntakokeiluissa ja työllisyys Hankkeissa. Yhden (n=1) vastaajan mielestä myös yhteistyötahojen kautta voitaisiin ilmoittaa ja mainostaa työttömien terveystarkastuksia. Monivalintakysymyksessä vastaaja pystyi valitsemaan monta vastausvaihtoehtoa. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Missä työttömien terveystarkastuksista tulisi ilmoittaa kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Kyselyyn vastanneiden mukaan työttömän terveystarkastuksia tekevien hoitajien ammattiosaamiseen olisi hyvä kuulua hyvät vuorovaikutustaidot, moniammatillisen tiimin hyödyntäminen, laaja-alainen osaaminen ja tietämys työttömistä sekä heidän hoidostaan ja mahdollisuuksistaan työllistymisen edistämiseksi. Vastajat tarkensivat, että työttömien parissa työskennellessä tarvitaan terveyden edistämisen ja sairauksien hoidon ohjaamisen taitoja sekä kykyä arvioida asiakkaan työ- ja toimintakykyä. Työttömien terveystarkastuksia tehdessä tarvitaan kykyä nähdä kokonaisuuksia ja suunnitella yksilöllisiä hoitopolkuja asiakkaille vastaajien mukaan. Vastauksista kävi ilmi, että aktiivista työtettä suositetaan, sillä työssä täytyy tehdä paljon itsenäisiä päätöksiä ja osata motivoida asiakasta terveyden edistämiseen. Vastajien mukaan olisi hyvä, että työttömien terveystarkastuksia tekevillä hoitajilla on pitkä työkokemus alalta.

Kysyimme myös kyselyssä, millaisia haasteita työttömien terveystarkastuksissa on tullut esille, ja saimme hoitajilta paljon näkemyksiä. Vastauksissa tuli esille, että asiakkaita on välillä vaikea tavoittaa ja he jättävät ajoittain tulematta vastaanotolle, mutta vastauksissa oltiin myös sitä mieltä, että työttömät tulevat usein mielellään terveystarkastukseen. Vastajat toivat esille, että työttömillä on monenlaisia ongelmia ja ajoittain heitä on vaikea saada motivoitua itsensä hoitamisessa.

Asiakkaiden taloudellinen tilanne on usein huono, mikä vaikuttaa esim. terveellisen ravinnon hankkimiseen, liikkumiseen paikasta toiseen. Asiakkaiden asiat ovat usein hyvin monimutkaisia ja niiden selvittäminen ja eteenpäin vieminen vievät aikaa ja vaatii pohtimista missä järjestyksessä asioita olisi järkevintä lähteä selvittämään/edistämään.

Työttömillä voi myös olla ennakkokäsityksiä, etteivät asiat kuitenkaan etene, joten luottamuksen luominen hoitosuhteeseen vaatii pitkäjänteisyyttä molemmilta osapuolilta vastaajien mukaan. Vastaajat toivat myös esille haasteita resursseissa. Usein tarkastukseen sopiva huone on varattava ajoissa terveysasemalle, sillä melkein aina on pula fyysisen paikan saamisesta tarkastusta varten. Myös lääkärille on pitkä jono tai pahimmassa tapauksessa lääkärille ei pääse ollenkaan/lääkäriä ei ole kyselyyn vastanneiden mukaan. Vastauksissa tuotiin myös esille, että kokonaisvaltaisen työkyvyn selvittäminen ja ohjaus kuntoutuspalveluihin ei ole aina tuttua terveyskeskuslääkärille. Hoitajien mukaan hoitajat auttavat välillä työttömiä jatkojen suhteen, mikäli asiakas ei ole kykenevä siihen itse, mikä tuo lisätyötä sekä kuormitusta hoitajille.

Kyselyn vastauksissa korostui, että hoitajilla on pääosin positiivisia kokemuksia työttömien terveystarkastuksista. Asiakaskohtaukset ovat olleet antoisia ja työttömät asiakasryhmänä miellyttäviä. Hoitajat tuovat esille saaneensa paljon positiivista palautetta käynneistä ja kiitosta siitä, että joku on kuunnellut ja ottanut asiat vakavasti. Parasta vastanneiden mielestä tarkastuksissa on, kun saa asiakkaan motivoitumaan jatkosuunnitelmaan ja näkemään tuloksia, kun asiat etenevät. Vastauksissa hoitajat tuovat esille erilaisia positiivisia kokemuksia työstään

Niitä on paljonkin, mm. on saatu ohjattua asiakkaat oikeaan paikkaan ja oikealle etuudelle, päässeet eläkkeelle, saaneet terveydentilaan selvennystä, vakava sairaus huomattu riittävän ajoissa, työllistyneet, ammatillisen kuntoutuksen kautta kouluttautuneet uuteen ammattiin, työkokeilun kautta työllistyneet, saaneen apua vaikeaan elämäntilanteeseensa...

Asiakkaat, jotka ovat työkyvyttömiä, pääsevät välillä eläkkeelle ja osatyökykyiset pääsevät palkkatuen avuin työelämään.

Hoitajat tuovat myös esille moniammatillisen tiimin toimivuuden. Positiivista on se, kun tuntee oman alueen toimijat ja kun suostumukset ovat kunnossa, voi asiakkaan asioista keskustella esimerkiksi asiakkaan oman TE-virkailijan kanssa. Hoitajien vastauksissa korostuu moniammatillisen tiimin hyödyntämisen merkitys työttömien terveyttä tarkastellessa.

6.3 Työttömien terveystarkastusten sisältö

Yhtenä tutkimuskysymyksenä tutkimme työttömien terveystarkastuksen sisältöä. Kaikki kyselyyn vastanneista hoitajista (N=5) kertoivat tarkastukseen sisältyvän elintapojen kartoitusta, arviointi- ja kyselylomakkeiden täyttöö, työ- ja toimintakyvyn kartoitusta, laboratoriokokeita, jatkosuunnitelman tekoa ja rokotuksia. Kolme vastaajaa toi esille, että käynnille kuuluu esitietolomakkeen täyttäminen. Kolme vastasi myös kliinisen tutkimuksen kuuluvan tarkastukseen. Kliinisenä tutkimuksena vastaanotolla voidaan mitata pituus, verenpaine, paino, vyötärönympäryys sekä painoindeksi eli BMI. Tarkastuksessa tehdään lähete laboratoriokokeisiin, joita ovat kyselyn perusteella perusverenkuva, kolesteroli, nestetasapaino, verensokerimittaus ja maksa-, munuais- sekä kilpirauhasarvot. Tarvittaessa voidaan mitata myös esimerkiksi D-vitamiini-arvot tai ferritiini. Kahden vastaajan mukaan tarkastukseen kuuluu myös lääkärin arvio. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Työttömien terveystarkastuksen sisältö kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

Vastauksissa painotettiin laaja-alaisen kartoituksen ja keskustelun tärkeyttä jokaisella käynnillä. Käynnillä on tärkeä keskustella laajasti asiakkaan elämästä tähän saakka, esimerkiksi koulutus- ja työhistoria, perhe-elämä, ravitseminen, liikunta, aistitoiminnot ja nykytilanne, sekä luoda jatkosuunnitelma. Nykytilanteen kartoituksen jälkeen hoitaja luo jatkosuunnitelman ja ohjaa asiakasta tarvittaessa eteenpäin esimerkiksi lääkärin vastaanotolle. (Kuvio 10)

Kuvio 10. Minne hoitajat ohjaavat asiakkaita tarvittaessa terveystarkastuksen jälkeen kyselyyn vastanneiden mukaan (N=5)

6.4 Työttömien terveystarkastuksien kehittäminen

Tässä luvussa käsittelemme, kuinka työttömien terveystarkastuksia voitaisiin kehittää. Kysyimme hoitajilta kyselyssä, mitä heidän mielestään työttömien terveystarkastuksissa voitaisiin kehittää tai parantaa. Kyselyyn vastaajat toivat esille ajanpuutteen. Vastaajien mukaan aikaa tarkastukseen on varattu puolitoista tuntia ja kirjaukseen 30 minuuttia. Terveystarkastus voi olla asiakkaan ensimmäinen käynti terveyteen liittyen pitkästä ajasta, joten asiakkailla voi olla paljon asiaa, jolloin käynnit pitkittyvät ja kirjaus siirtyy myöhemmäksi. Vastaajat pohtivat, voisiko

kirjausta ja ajankäyttöä helpottaa, jos työttömät täyttäisivät esitietolomakkeen omaolossa ennen käyntiä, terveystarkastuksessa käytäviä asioita tiivistettäisiin tai hoitajat kehittäisivät omaa ajankäyttöään. Hoitajat toivat myös esille, että joillakin alueilla jonot ovat pitkät ja ajat voivat mennä jopa kuukausia eteenpäin. Vastaaajien mielestä työttömien terveystarkastukset sujuvat onnistuneesti terveydenhoitajien tekemänä, mutta lisää lääkäreitä kaivattaisiin - varsinkin lääkäreitä, joilla on motivaatiota työskennellä työttömien parissa. Kyselyn vastauksissa hoitaja toi esille toiveen työttömien terveystarkastusten järjestämisestä niin, että se palvelisi asiakasta mutkattomasti.

Toivoisin työttömien terveystarkastuksen olevan oma yksikkö, jossa terveydenhoitajien lisäksi olisi ainakin lääkäri ja fysioterapeutti, jotka yhdessä mahdollistaisivat asiakkaan työ- ja toimintakyvyn selvittelyt sujuvasti. Yksikkö, jossa olisi resursseja tarvittaessa hieman pidempään asiakkaan tilanteen seurantaan tai useampaan kuin yhteen tapaamiseen.

Vastauksissa hoitajat toivat myös esille, että etävastaanottoja voitaisiin lisätä ja sitä kautta mahdollisesti tavoittaa enemmän asiakkaita. Etävastaanotossa otettaisiin huomioon asiakkaiden taloudellinen tilanne. Maaseudulla matkat voivat olla pitkiä, mikä voi taloudellisesti olla esteenä sille, että työtön tulisi terveystarkastukseen fyysisesti paikan päälle.

Kyselyyn vastanneilla oli paljon ideoita, miten työttömien tietoisuutta terveystarkastukseen pääsystä voitaisiin kehittää. Vastanneiden mukaan yhteistyötahoilla tulee olla hyvä perehdytys uusille työntekijöille, jolloin tietoisuus ja toimintaohjeet tulevat käytäntöön. Terveystarkastuksen mahdollisuudesta tulee kertoa työttömälle. Useat asiakkaat ovat kuulleet tarkastuksen mahdollisuudesta ystävältä, minkä jälkeen he ovat varanneet hoitajalle soittoaikan tai pyytäneet lähetettävä tarkastukseen. Niin hoitajien kuin yhteistyötahojenkin tulisi täsmentää, milloin ja mihin tulee olla yhteydessä minkäkin vaivan kanssa. Terveystarkastuksen oikeanlaista hoitoa on korostettava. Esimerkiksi milloin vaiva on akuutti ja on mentävä terveystarkastukseen ja milloin taas on hyvä varata aika kii-reettömämpään terveystarkastukseen. Vastajaat tuovat ilmi, että nykyään työttömät tietävät melko hyvin, kuinka he voivat päästä tarkastukseen. Vastajaat mainitsevat myös sen, että nykyinen resurssipula ei edes kestäisi

enempää tarkastuksia, vaan ensin olisi saatava enemmän työntekijöitä. Lisäämällä työntekijöitä voitaisiin purkaa pitkää työttömien terveystarkastusjonoa.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Diakonia-ammattikorkeakoulun arvoihin kuuluvat muun muassa oikeudenmukaisuus, ihmislähtöisyys, toisten kunnioittaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus (Diak, i.a.). Opinnäytetyömme aikana olemme perehtyneet yleisesti ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosituksiin, joihin kuuluvat muun muassa henkilötietojen luotettava käsittely, tutkimuslupa ja sopimukset. Asiaa on myös plagioinnista, tekijänoikeuksista sekä opinnäytetyön julkisuudesta. Suosituksista löytyvät muistilistat eettisistä käytänteistä niin opiskelijoille kuin ohjaajillekin. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene, 2020) Myös Diakonia-ammattikorkeakoulu toimii näiden eettisten suositusten pohjalta.

Diakonia-ammattikorkeakoulussa toteutettava tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toiminta toimii hyväksyttävästi ja eettisin perustein. Koulu on sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeistuksia, joihin kuuluvat muun muassa hyvä tieteellinen käytäntö ja mahdollisten loukkausten käsittely. Näin ollen tutkimusten eettisyys on hyvin huomioitu koulumme osallistavan ja tutkivan kehittämisen oppaassa. (Karjalainen ym, 2020.)

Olemme opinnäytetyömme prosessin aikana olleet vastavuoroisessa yhteydessä sekä toimineet yhteisymmärryksessä niin yhteistyökumppanimme Työttömien Keskusjärjestö Ry:n Terveystyö 2.0- hankkeen henkilöstön kanssa kuin Siun Soten Työ- ja toimintakyvyn osaamiskeskuksen palvelukoordinaattorin ja osaamisen ja kehittämisen asiantuntijankin kanssa. Olemme pitäneet ohjaavaa opettajaamme ajan tasalla prosessin etenemisestä. Lähetimme lupahakemuksen saatekirjeineen Siun Sotelle, minkä jälkeen meille myönnettiin lupa hakea virallista tutkimuslupaa organisaatiolta. Kyselymme lähetettiin terveydenhoitajille, joista viisi vastasi kyselyyn. Kysely takasi anonymiteetin sekä oli täysin vapaaehtoinen. Kaikkien vastaajien vastaukset on käsitelty luottamuksellisesti. Lisäksi

kyselyä muokattiin yhdessä Siun Soten henkilöstön kanssa, jotta kysely sopisi varmasti kaikille osapuolille.

Työttömien Keskusjärjestö Ry:n mukaan työtön henkilö on oikeutettu saamaan tarvitsemiensa palveluita, joita ovat työttömän terveystarkastus, ja siihen liittyvät jatkotoimenpiteet, kuntoutustarpeet tai muu hoito. (Työttömien Keskusjärjestö ry, i.a.) Opinnäytetyössä huomioitiin työttömien oikeudet, heille kuuluvat palvelut ja jatkohoitotoimenpiteet. Työssä tuotiin ilmi työttömien henkilöiden terveystarkastuksien lisäksi ammattilaisten näkökulma sekä laadukas toteutus palvelukokonaisuuteen nähden.

Toivomme työn lisäävän tietoa työttömien henkilöiden hyvinvoinnista, toimintakyvystä sekä kokonaisvaltaisesta tilanteesta objektiivisesti ja työttömiä henkilöitä kunnioittavalla tavalla. Tietomme perustuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (Tepora-Niemi ym, 2023) tutkimusperäiseen aineistoon sekä ammattilaisilta saatun luottamukselliseen palautteeseen muun muassa työttömien terveystarkastuksista. Opinnäytetyön teoria etsittiin luotettavista lähteistä ja jo tutkitusta tiedosta. Opinnäytetyössämme huomioimme työttömät henkilöt sekä heidän fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet tarkastellessamme työttömyyttä ilmiönä. Työmme osoittaa arvostusta niin tutkittavia kuin kaikkia muitakin osapuolia kohtaan, jotka ovat olleet jollain tavalla opinnäytetyöhömmme vaikuttamassa. Tieteellinen toimintamme on huomioitu jo ennen opinnäytetyön aloittamista sekä sen aikana. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) sivuilla kerrotaan kattavasti hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteista, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Hyvät tieteelliset menettelytavat ovat jaettu kahdeksaan selkeään alueeseen, joita ovat muun muassa toimintaympäristö, koulutus, ohjaus ja mentorointi, eettisyys ja ennakointi, tutkimusaineistojen käsittely ja hallinta, yhteistyö, tekijyys, julkaiseminen ja viestintä. Opinnäytetyössä on toimittu huomioiden edellä mainitut asiat.

Pyrimme tuomaan mahdollisimman laajasti, puolueettomasti sekä neutraalisti esille työttömyyttä sekä työttömien terveystarkastuksia tekevien terveydenhoitajien kokemuksia työstään. Olemme tietoisia kyselyymme vastanneen viisi terveydenhoitajaa kaikista Pohjois-Karjalassa ketkä tekevät työttömien terveystarkastuksia, joten ei voi olettaa arvon puhuvan kaikkien puolesta. Olemme myös

tietoisia terveydenhoitajien vastanneen kyselyyn niin kuin ovat parhaaksi kokeneet, joten aiomme tarkastella tuloksia varauksella. Terveydenhoitajille suunnattu kysely ja tutkimusaineisto ovat luottamuksellisia, ja ne hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyöprosessin jälkeen. Opinnäytetyössä ei käy ilmi vastanneiden henkilöllisyyttä.

8 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

8.1 Pohdinta

Aiemmin tehdyissä tutkimuksissa terveydenhoitajat ovat kertoneet työttömien terveyteen liittyvistä diagnosoimattomista sekä hoitamattomista sairauksista, jotka ovat syynä työkykyongelmiin. Työttömille tehtävissä terveystarkastuksissa ovat tulleet esille esimerkiksi työttömän henkilön oppimisvaikeudet tai neuropsykiatriset haasteet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä laajassa tutkimuksessa terveydenhoitajat arvioivat terveystarkastukset tärkeäksi välineeksi työttömien terveyden edistämiseksi, sairauksien ennaltaehkäisyssä sekä niiden tunnistamisessa. Jatkotoimenpiteet, kuten yksilöllinen ohjaus oikeisiin palveluihin terveystarkastusten jälkeen, katsottiin keskeiseksi suunnitelmaksi (Tepora-Niemi ym, 2023).

Tutkimme opinnäytetyössä työttömien terveystarkastusten sisältöä, terveydenhoitajien kokemuksia terveystarkastuksista sekä ajatuksia niiden kehittämiseksi tai parantamiseksi. Opinnäytetyössämme tärkeimmiksi seikoiksi nousivat terveydenhoitajien kokemukset sekä työttömien terveydentilan, työ- ja toimintakyvyn laaja selvitys terveystarkastuksen avulla. Lisäksi keskeisiksi asioiksi näyttäytyivät terveydenhoitajien hyvät vuorovaikutustaidot, kyky toimia moniammatillisesti ja itsenäisesti sekä laaja-alainen näkemys työttömyydestä. Hoitajien tulee tietää sekä tunnistaa eri sairaudet terveystarkastuksen yhteydessä ja ohjata työttömät oikeiden palvelujen piiriin terveystarkastuksen jälkeen. Tutkimuksemme tuloksia tukevat terveydenhoitajien vastaukset ja jo aikaisemmin tehdyt tutkimukset

työttömien terveystarkastuksista. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan (Tepora-Niemi ym, 2023) terveydenhoitajat pitivät asiakkaan yksilöllistä sekä kunnioittavaa kohtaamista terveydenhoitotyön perustana. Hyvän vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentamisen tärkeyttä asiakkaaseen korostettiin. Kun luottamussuhde asiakkaan sekä ammattilaisen välille oli rakennettu, oli asiakkaan myös helpompi avautua työttömyyden taustalla olevista terveydellisistä tai muista syistä terveydenhoitajalle. Halusimme opinnäytetyöllä kerätä luotettavaa sekä päivitettyä tietoa yhteistyökumppanimme käyttöön. Opinäytetyöstä yhteistyökumppani ja muutkin alan ammattilaiset voivat saada hyvää tietoa ja käyttää sitä esimerkiksi koulutuksissa tai terveystalvelujen kehittämisessä.

Olemme tutkimuksessamme käsitelleet työttömyyttä ilmiönä sekä sen mahdollisia vaikutuksia henkilön kokonaisvaltaiseen terveydentilaan. Työttömät todetusti kärsivät keskivertoa enemmän erinäisistä sairauksista, ja henkilön heikentynyt terveydentila on monesti liitoksissa heikkoon työllistymiseen. On tutkittu, että työttömät eivät usein myöskään tiedä terveystarkastuksista tai palveluista, jotka heille kuuluvat. He myös käyttävät vähemmän palveluita kuin muut työikäiset keskimäärin (Suonio, 2023). Kyselytutkimukseemme vastanneet terveydenhoitajat kertoivat kohtaavansa monenlaisia haasteita työttömiä koskevissa terveystarkastuksissa. Tulosten mukaan haasteiksi koettiin muun muassa asiakkaiden ajoittainen vaikea tavoittaminen tai tulematta jättäminen vastaanotolle. Asiakkailta oli monesti myös heikko taloudellinen tilanne, mikä vaikuttaa ravintoon sekä liikkumiseen paikasta toiseen. Asiakkailta oli usein monimutkaisia asioita, jotka vaativat syvempää perehtymistä sekä aikaa. Jotkut asiakkaista eivät olleet esimerkiksi motivoituneita tai kykeneviä hoitamaan itseään tai viemään asioitaan eteenpäin. Edellä mainittujen asioiden vuoksi voidaan todeta, että työttömillä henkilöillä voi olla hankalaa päästä jälleen työelämään. Uhka syrjäytymiseen on näin ollen todella olemassa.

Tutkimuksemme vahvisti työttömille tehtävän terveystarkastuksen tarpeellisuuden. STM on kesäkuussa 2023 lähettämässään ohjeessa tuonut esille monien terveysriskien lisääntyvän, mikäli työttömyys pitkittyy eikä esimerkiksi kuntoutustarpeen arviointia päästä työttömän terveystarkastuksessa tekemään (Kauppinen, 2023). Terveystarkastus on laaja, joten siinä on mahdollista kliinisen

tutkimuksen lisäksi tunnistaa asiakkaan terveyteen sekä työ- ja toimintakykyyn vaikuttavat haasteet. Tarkastuksen yhteydessä voidaan havaita työllistymiseen liittyvät riskitekijät, kuten päihdeongelma tai mielen haasteet. Tarkastuksessa jokaiselle asiakkaalle annetaan yksilöllisesti terveyteen ja elämänhallintaan liittyvää neuvontaa sekä ohjataan tarvittaessa muihin palveluihin. Terveystarkastus toimii myös työttömyyteen liittyvien sairauksien ja ongelmien ennaltaehkäisevänä apuvälineenä sekä mahdollisesti jopa niiden pysäyttäjänä. Tutkimustiedon, kyselyn ja omien kokemuksiemme mukaan työttömän terveystarkastuksissa on keskiössä esitietojen huolellinen läpikäyminen, jonka pohjalta tehdään toimintasuunnitelma vastaanotolle ja jatkoa ajatellen.

Tutkimuksestamme kävi ilmi terveydenhoitajien kokevan työnsä tärkeäksi sekä merkittäväksi. Ammatillisina heillä on merkityksellinen rooli työttömien terveydentilan kartoittamisessa, työ- ja toimintakyvyn tukemisessa, ohjaamisessa muihin palveluihin sekä toimimisessa yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa. Omalla toiminnallaan terveydenhoitajat pystyvät tukemaan työttömien terveyttä kohtaamalla asiakkaat yksilöllisesti sekä kertomalla, millä tavoin he voivat ylläpitää terveyttään ja mitkä tekijät ovat tärkeimpiä terveyttä hoidettaessa. Kyselysämme terveydenhoitajat korostivat terveystarkastuksen jälkeisten jatkohoitosuunnitelmien olevan avainasemassa asiakkaiden yksilöllisessä hoitokokonaisuudessa. Laaja-alaista tietämystä muuan muassa kuntoutuspalveluista tai työttömän erilaisista mahdollisuuksista työllistymisen edistämiseksi pidettiin tärkeänä. Terveydenhoitajat pitivät työssään tärkeänä osaamisena kohdata asiakas sekä tukea, kannustaa ja motivoida häntä terveytensä ylläpitämisessä ja hoitamisessa. Lisäksi tärkeiksi tekijöiksi ilmenivät terveydenhoitajien kyky moniammatilliseen yhteistyöhön sekä osaaminen ja uskaltaminen itsenäisiin päätöksiin koskien työttömien terveystarkastuksia.

Kyselytutkimuksestamme selvisi terveydenhoitajien kannattavan etävastaanottojen lisäämistä, sillä etenkin Pohjois-Karjalassa välimatkat vastaanotolle saattavat olla hyvinkin pitkiä. Näin ollen etävastaanotto voisi mahdollisesti helpottaa tarkastuksen tekoa eikä pienituloisten asiakkaiden tarvitsisi miettiä fyysisesti paikan päälle menemistä. Etävastaanottojen pitäminen on yleisesti kasvava trendi, joka yleistyy varmasti myös työttömille tehtävissä terveystarkastuksissa. Haasteena kuitenkin terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 2023) tekemän tutkimuksen

mukaan etävastaanotoissa on ammattilaisen ja asiakkaan välille rakentuva luottamus ja vuorovaikutus, mikä oli usein vaikeampaa luoda. Myös tutkimuskyselyymme vastanneet terveydenhoitajat totesivat asiakkailla esiintyvän luottamuspulaa tai ennakkokäsityksiä terveystarkastusten suhteen, joten terveydenhoitajan tapaaminen kasvokkain voi toimia rakentavana tekijänä luottamussuhteen luomisessa ammattilaisen ja asiakkaan välillä.

Ennen opinnäytetyömme aloittamista emme olleet ajatelleet aiheitamme paljoakaan, sillä se ei koskettanut meitä. On aika tavallista, että ihminen ei ajattele asioita, jotka ei kosketa häntä. Kokemuksemme ennen opinnäytetyön tekemistä perustui pintapuoliseen keskusteluun aiheesta ja toinen meistä oli osallistunut työharjoittelun aikana seuraajan roolissa yhteen työttömän terveystarkastukseen. Koemme opinnäytetyömme aiheen tärkeäksi sekä ajankohtaiseksi. Työttömyys voi koskettaa meitä jokaista emmekä voi koskaan olla varmoja tulevaisuudesta, vaikka miten valmiiksi sitä ennalta suunnittelisimmekaan. Siksikin on tärkeää, että jokainen tietäisi työttömyydestä, sen vaikutuksista terveyteen ja koko elämään. On tärkeää myös työttömäksi jäädessä tietää työttömien oikeuksista sekä esimerkiksi työttömille kuuluvista erilaisista palveluista tai järjestöistä, joiden missiona on tukea ja auttaa työttömiä työttömyyden vaiheesta riippumatta.

Olemme oppineet paljon käsitteestä työttömyys ja esimerkiksi sen pitkittyneistä vaikutuksista ihmisen kokonaisvaltaiseen terveyteen sekä elämäntilanteeseen. Kohtaamalla erilaiset asiakasryhmät yksilötasolla, on terveydenhoitajana helpompaa hahmottaa ja ymmärtää asiakkaiden terveyteen liittyviä kokonaisuuksia. Kun edellä mainitut asiat huomioi, asiakkaiden terveyden edistämisen laatu paranee, ja terveydenhoitajana saa luotua luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita, niin asiakkaisiin kuin kollegoihinkin. Tieto, ammattitaito ja itsevarmuus lisääntyy. Lisäksi terveydenhoitajan osaamisvaatimuksissa on painotettu terveyttä edistävän terveydenhoitajatyön merkitystä (Diak, i.a). Osana osaamisvaatimuksia kuuluu myös tutkimustiedon hyödyntäminen (Diak, i.a). Opinnäytetyön tekeminen on opettanut tutkimuksen tekoa ja lukemaan tietoa kriittisemmin.

Mielestämme kyselytutkimuksemme kartoitti monipuolisesti ja mielenkiintoisesti työttömien terveystarkastuksia tekevien terveydenhoitajien kokemuksia työstään. Kyselylomake terveydenhoitajille oli siis hyvä valinta opinnäytetyön tavoitteisiin

pääsemiseksi. Pohjois-Karjalassa työskentelevien terveydenhoitajien kokemukset työttömien terveystarkastuksista olivat pääsääntöisesti positiivisia sekä he kokivat työnsä merkitykselliseksi. Terveydenhoitajien vastauksista ilmeni asiakas kohtaamisten olleen antoisia ja lisäksi terveydenhoitajien mukaan asiakkaat ovat olleet positiivisesti yllättyneitä kattavasta terveystarkastuksesta. Asiakkaista on välittynyt kiitollisuus sekä tyytyväisyys terveydenhoitajia sekä heidän tekemäänsä työtä kohtaan.

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli myös tuottaa tietoa työttömyydestä ja sen vaikutuksesta terveyteen, jossa onnistuimme mielestämme hyvin. Käytimme opinnäytetyössä monipuolisesti erilaisia ja luotettavia lähteitä ja näin ollen tämäkin tavoite täyttyi. Opinnäytetyöstä saa paljon tietoa työttömyydestä ja sen vaikutuksesta terveyteen sekä teksti on helppo lukuista.

8.2 Johtopäätökset

Kyselytutkimuksemme kohdentui Pohjois-Karjalassa työskenteleviin terveydenhoitajiin. Tutkimuksen kaikki viisi haastateltua terveydenhoitajaa vastasivat työttömälle tehtävän terveystarkastuksen tehokkaimmaksi toimenpiteeksi työttömän henkilön terveyden edistämiseen sekä työllistymiseen. Kyselyymme neljä terveydenhoitajaa viidestä vastasi terveystarkastusten toimivan ennaltaehkäisevänä välineenä sairauksien tunnistamisessa. Jokainen terveydenhoitaja vastasi vaikuttavana tekijänä olevan työttömän henkilön ohjaaminen oikeiden palvelujen piiriin terveystarkastusten jälkeen.

Tutkimuksestamme selvisi, miten vastanneet terveydenhoitajat parantaisivat tai kehittäisivät terveystarkastuksia. Tulosten mukaan ajan lisääminen terveystarkastusten toteuttamiseen, asiakkaiden kohtaamiseen ja asioiden kirjaamiseen parantaisi niitä kokonaisuudessaan. Tällä hetkellä vastaanottoajat saattavat ylittyä, sillä asiakkailla on niin paljon erilaista asiaa. Terveydenhoitajat mainitsivat useammassa kuin yhdessä kohdassa kyselyä, etteivät työntekijäresurssit ole riittävät ja että jonot tarkastukseen ovat tälläkin hetkellä pitkät. Lisäksi terveydenhoitajat toivoivat enemmän työtilaa tekemälleen työlleen. Yksi terveydenhoitajista toivoi yksikköä, joka keskittyisi ainoastaan työttömien terveyspalveluihin, mikä

saattaisi helpottaa asiakkaan tilanteen seuraamista pidemmällä tähtäimellä. Kyselymme terveydenhoitajien vastauksia tukee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (Tepora-Niemi ym, 2023) tekemä aiempi tutkimus, jossa suuri osa haastateltavista terveydenhoitajista koki resurssien riittämättömyyttä työttömien terveystarkastuksia kohtaan. THL:n tutkimuksessa terveydenhoitajat kokivat, etteivät sote-palvelujen rakenteista päättävät henkilöt ymmärrä terveystarkastusten olevan aikaa vievää työtä, joka vaatii asioiden kartoittamista ja konsultointia ennen ja jälkeen asiakkaiden tapaamisten. Kaikkien terveydenhoitajien kokemuksista voidaan päätellä resurssien puutteen työttömien terveyspalveluissa olevan haasteena ja näin ollen resurssien lisääminen toimisi yhtenä kehittämiskohteena.

Kyselytutkimuksestamme ilmeni neljän terveydenhoitajan viidestä vastanneen työttömien terveystarkastuksista tiedotettavan riittävästi, mutta kyselyn tuloksista selvisi asiakkaiden tavoittamisessa olevan välillä vaikeuksia. Monella asiakkaalla oli myös huono taloudellinen tilanne, mikä vaikutti koko elämäntilanteeseen sekä heikensi elämänhallintaa. Asiakkailta saattoi esiintyä lisäksi motivaation puutetta itsensä ja omien asioiden hoitamisessa. Kyselytutkimuksestamme selvisi, että asiakkaita oli kannustettava sinnikkyyteen sekä pitkäjänteisyyteen.

Lisäämällä tiedotusta työttömien terveystarkastuksista esimerkiksi Kelassa ja TE-palveluissa sekä korostamalla työttömien oikeutta päästä maksuttomaan terveystarkastukseen voisi saada asiakkaita tulemaan vastaanotolle. Lisäksi tiedotus asiakasmaksujen alennuksista tai perimättä jättämisen mahdollisuudesta, mikäli terveystarkastuksessa ilmenee jatkohoitokäyntien tarvetta, voisi motivoida asiakkaita saamaan asioita sekä alkuun että viemään loppuun asti. Työttömien ja työllisten välistä kuilua voitaisiin kaventaa tiedottamalla työttömien terveystarkastuksista aiempaa enemmän, sillä näin työttömiä saataisiin vastaanotoille asti. Terveydenhoitajia autettaisiin sekä tuettaisiin työssään pidentämällä terveystarkastusten vastaanottoja. Lisäämällä resursseja, kuten työntekijöitä ja moniammatillista yhteistyötä, nähtiin terveystarkastusten kannalta kehittäväenä sekä parantavana ratkaisuna.

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene. (2020). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Arene.
<https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AM-MATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>
- Artsi-opas 2022. Artsi-toiminnan vinkkejä arviointitiedon analysointiin. Saatavilla 21.1.2023 <https://www.artsi-opas.fi/wp-content/uploads/sites/8/2022/10/Tiedon-analysointiohjeet-2022.pdf>
- Artsi-opas 2022. Saatavilla 21.1.2023 <https://www.artsi-opas.fi/opas/6-tiedon-analysointi-jahyodyntaminen/>
- Diak. (i.a.). Diakin strategia 2021-2023. Saatavilla 21.3.2024 <https://www.diak.fi/diak/organisaatio/strategia/>
- Diak. (i.a.). Terveystieteiden (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset. Saatavilla 20.4.2024 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-terveydenhoitaja-amk/>
- El Khidani, A., Hoang, P., & Lindqvist, S. (2019). Terveystieteiden ja työttömien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista pääkaupunkiseudulla. (Opinnäytetyö Diakonia-ammattikorkeakoulu, Terveystieteiden koulutusohjelma). Saatavilla <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161424/terveydenhoitajien%20ja%20ty%C3%B6tt%C3%B6mien%20kokemuksia%20ty%C3%B6tt%C3%B6mien%20terveystarkastuksista%20p%C3%A4%C3%A4kaupunkiseudulla.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen

- tietoarkisto. Saatavilla 19.1.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Nylund, M., Valtonen, M., & Vesterinen, O. (toim.). (2020). Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. (Diakopetus, 7). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://libguides.diak.fi/oskeopas>
- Kauppinen, H. (20.7.2023). STM päivitti ohjeen työttömien terveystarkastuksiin. Lääkärilehti. Saatavilla. <https://www.laakarilehti.fi/terveydenhuolto/stm-paivitti-ohjeen-tyottomien-terveystarkastuksiin/>
- Koko maa: Työ ja elinkeinoministeriö. Saatavilla 26.11.2022 <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx>
- L 2010/1326. Terveystarkastuslaki. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- MIELI Suomen Mielenterveys ry. (18.2.2022a). Kun työttömyys jatkuu ja jatkuu. <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/tyottomuus-voi-kuormittaa/kun-tyottomuus-jatkuu-ja-jatkuu/>
- MIELI Suomen Mielenterveys ry. (18.2.2022b). Työttömyys voi aiheuttaa epävarmuutta elämään. <https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/tyottomuus-voi-kuormittaa/tyottomuus-voi-aiheuttaa-epavarmuutta-elamaan/>
- Terveystarkastuslaitos. (2019). Hyvinvointi- ja terveyserot. Työllisyys. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>
- Terveystarkastuslaitos. (2024). Työttömän terveystarkastus. <https://thl.fi/aiheet/sote-palvelujen-johtaminen/kehittyva-palvelujarjestelma/sote-palvelut/tyoikaisten-tyokyvyn-ja-tyollistymisen-tuen-sote-palvelut/tyottoman-terveystarkastus#sis%C3%A4lt%C3%B6>
- Terveystarkastuslaitos. (2023). Opas työttömän terveystarkastuksen toteuttajalle. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/display/JULOTTO?preview=/125246519/135831939/Opas%20ty%C3%B6tt%C3%B6m%C3%A4n%20terveystarkastuksen%20toteuttajalle%20v1.1.pdf>
- SiunSote. (i.a.). Työttömien terveystarkastukset. <https://www.siunsote.fi/terveystarkastukset>

- Sosiaali- ja terveysministeriö. (17.1.2024). Terveysneuvonta- ja terveystarkastukset. <https://stm.fi/terveysneuvonta-terveystarkastukset>
- Sosiaali- ja Terveysministeriö (2013). Työttömien terveyspalvelut. Saatavilla. <https://stm.fi/tyottomien-terveyspalvelut>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (20.6.2023). Ohjekirje: Työttömän terveystarkastus ja terveysneuvonta sosiaali- ja terveydenhuollossa - painopisteenä työ-, toiminta-, ja työllistymiskyky. Saatavilla: https://stm.fi/documents/1271139/150188883/Ohjekirje_Tyottomienterveyspalvelut_final.pdf/2c89062d-b55a-391d-78d2-4b753956e916/Ohjekirje_Tyottomienterveyspalvelut_final.pdf?t=1687267516097
- Leinonen, R., Spoken. Sisällönanalyysi. (12.12.2018). <https://spoken.fi/sisallonanalyysi/>
- Suomi.fi. TE-toimisto. Saatavilla 23.1.2024 <https://www.suomi.fi/organisaatio/tyo-ja-elinkeinotoimisto/23874d44-1986-486a-8400-93862115f537>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. 2024:2, Pohjois-Karjalan Työllisyyskatsaus, helmikuu 2024. Joensuu: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (viitattu 17.4.2024). Saantitapa: https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat-10/Pdf/Tkat_fi.pdf
- SurveyMonkey. (i.a). Monivalintakysymykset: kaikki mitä sinun tarvitsee niistä tietää. Saatavilla 31.1.2014 <https://fi.surveymonkey.com/mp/multiple-choice-questions-everything-you-need-to-know/>
- Taipale, I. (2013). Työttömät ja terveydenhuolto. Duodecimlehti. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11324>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2009.). Perusterveydenhuolto ja työttömien palvelut. Työttömien terveystarkastukset ja –palvelut kunnissa. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80143/5de0d9d6-0c3d-4268-83d8-70346310c7a0.pdf?sequence=1>
- Tepora-Niemi, S-M., Sinervo, L., Nissinen, S., Lappalainen, K., Lipsunen, J., Vuokko, A. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Työttömän terveystarkastusten toteutustapoja Suomessa – haastattelututkimuksen tuloksia. [Tutkimuksesta tiiviisti 22/2023]. Saatavilla 26.1.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146517/URN_ISBN_978-952-408-085-9.pdf?sequence=1

- Tilastokeskus. (2022). Työllisten määrä kasvoi lokakuussa 2022 vuoden takaiseen verrattuna. Saatavilla 26.11.2022 <https://www.stat.fi/julkaisu/cktr8wog8bea0b530m4ghdax>
- Tilastokeskus. (2015). Työvoimatutkimus. Tilastokeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön työttömyystilastojen vertailu. Saatavilla 26.11.2022 https://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/tyti_2015-04-28_men_001.html
- Turun Sanomat. (28.2.2012). Pitkittänyt työttömyys ja alkoholi vievät työttömän hengen. TS–STT. <https://www.ts.fi/uutiset/316514>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (15.3.2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023]. Saatavilla 26.1.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). Työllisyyskatsaus, Lokakuu 2022.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2024). Työllisyyskatsaus, Tammikuu 2024.
- Suonio, M. (15.5.2023). #Tyottomat. Terveystarkastus on palvelu, jota käyttää edelleen vain pieni osa työttömistä. Saatavilla 26.1.2024. <https://lehti.tyottomat.fi/terveystarkastus-on-palvelu-jota-kayttaa-edelleen-vain-pieni-osa-tyottomista/>
- Työttömien Keskusjärjestö. (i.a.). Terveudeksi 2.0 -hanke. <https://tyottomat.fi/terveydeksi-2-0-hanke-vanha/>
- Työttömien Keskusjärjestö. Saatavilla 26.11.2022. <https://tyottomat.fi/>
- Uk Parliament. House of Commons Library. (16.4.2024). UK Labour Market Statistics. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9366/>
- Valtioneuvosto. (8.10.2020). Työttömyyden kasvot – OECD:n tutkimusraportti tarkastelee suomalaista työttömyyttä ihmiskeskeisestä näkökulmasta. [Tiedote]. STM. Saatavilla 8.10.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/tyottomyyden-kasvot-oecd-n-tutkimusraportti-tarkastelee-suomalaista-tyottomyytta-ihmiskeskeisesta-nakokulmasta->
- Vehkalahti, K. (2014). Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.

- Väisänen, V., & Sinervo, L. (2021). Työttömien sosiaali- ja terveystietojen käyttö rekisteritietojen valossa. Tutkimuksesta tiiviisti 76/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143516/URN_ISBN_978-952-343-796-8.pdf?sequence=1
- Wilson, H., & Finch, D. (16.4.2021). Analysis: Unemployment and mental health. Why both need action for our mental recovery. The Health Foundation. <https://www.health.org.uk/publications/long-reads/unemployment-and-mental-health>

LIITE 1. Tutkimuksen saatekirje

https://diak-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/c2001791_student_diak_fi/EYw-RwO9rByJJs9c-zDr5hq4BoigagaPuddjl4VUneK46MA?e=crVo5z

Katariina Ojala

SAATEKIRJE

Roosa Tanskanen

21.4.2023

Diakonia-Ammattikorkeakoulu

Kyläsaarenpukuja 2 00580 Helsinki

Hyvät työttömien terveystarkastuksia tekevät terveydenhoitajat,

Olemme kaksi terveydenhoitajaopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, ja olemme tekemässä opinnäytetyötä. Opinnäytetyön, Työttömien terveystarkastuksia tekevien terveydenhoitajien kokemukset työstään, tarkoituksena on selvittää terveydenhoitajien kokemuksia työttömien terveystarkastuksista, miten prosessi alkaa ja millaiset jatkosuunnitelmat työttömille on sekä miten työttömien terveystarkastuksia voisi kehittää.

Opinnäytetyön aineisto kerätään ~~Webropol~~-kyselyllä. Kysely on suunnattu ~~Sijun~~ sotessa työttömien terveystarkastuksia tekeville terveydenhoitajille. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaaminen kestää noin 10-15 minuuttia.

Kysely ja tutkimusaineisto ovat luottamuksellisia, ja ne hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyöprosessin jälkeen. Opinnäytetyössä ei käy ilmi vastanneiden henkilöllisyyttä.

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Työttömien Keskusjärjestö ry:n Terveudeksi 2.0 -hanke / terveydenhoitaja YAMK Ulla-Maija Kopra ja hankepäällikkö Katriina Lehtovaara (katriina.lehtovaara@tyottomat.fi). Koulun ohjaava opettajamme on Virve Valkeavuori. Opinnäytetyöllä on ~~Sijun~~ soten tutkimuslupa.

Toivomme työme herättävän teissä mielenkiintoa ja halukkuutta lähteä tähän mukaan. Olisimme erittäin kiitollisia, jos voisitte vastata kyselyyn!

Linkki kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/708D7583361E7EFB>

Mahdolliset kyselyyn liittyvät kysymykset ja kommentit voi lähettää sähköpostitse roosa.tanskanen@student.diak.fi tai katariina.ojala@student.diak.fi

Ystävällisin terveisin,

Katariina Ojala ja Roosa Tanskanen

LIITE 2. Kysely työttömien terveystarkastuksia tekeville hoitajille

<https://link.webpolsurveys.com/S/708D7583361E7EFB>

KYSELYN KYSYMYKSET

1. Oletko ammatiltasi

Terveystarkastaja

Sairaanhoitaja

Lähihoitaja

2. Missä toimipisteessä teet työttömien terveystarkastuksia?

Terveysasema

Työllisyyspalveluissa

Työterveyshuolto

Muu, mikä?

3. Kuinka nopeasti työttömät pääsevät terveystarkastukseen?

1 viikon kuluessa

1-4 viikon kuluessa

4-8 viikon kuluessa

8 viikon kuluessa tai enemmän

4. Mistä työttömät yleisesti ohjautuvat terveystarkastukseen?

Terveysasema

TE-palvelut

Työttömyysjärjestöt

Työtön on hakeutunut terveystarkastukseen omatoimisesti

Muu, mikä?

5. Mitä työttömien terveystarkastukseen sisältyy?

Esitietolomakkeiden täyttö

Elintapojen kartoitus

Arviointi- ja kyselylomakkeiden täyttö

Työ- ja toimintakyvyn kartoitus

Kliininen tutkimus, mikä?

Laboratoriokokeet, mitkä?

Jatkosuunnitelman teko, mitä?

Rokotukset

Lääkärin arvio

Muu, mitä?

6. Mitä ammatillista osaamista työttömien terveystarkastuksia tekevillä terveydenhoitajilla tulisi olla?

7. Mitkä olet kokenut tehokkaimmiksi toimenpiteiksi työttömien terveyden edistämässä sekä työllisyyden parantamisessa? (Valitse mielestäsi kolme tärkeintä kohtaa)

Mielenterveyspalvelujen- tai kuntoutuksen lisääminen/tiedottaminen

Päihdepalvelujen- tai kuntoutuksen lisääminen/tiedottaminen

Työttömille tehtävät terveystarkastukset

Eläkkeelle siirtymisen suosittelemista/helpottamista
 Kuntouttavan työtoiminnan ja tuetun työllisyyden lisäämistä
 Työvoimakoulutus
 Välityömarkkinoiden suosittelu
 Ammatillinen kuntoutus
 Lääkinnallinen kuntoutus
 Muu, mikä?

8. Millaisia vaikutuksia mielestäsi työttömien terveystarkastuksilla on? (Valitse mielestäsi kolme tärkeintä kohtaa)

Työttömyyden sekä terveyden yhteyttä ymmärretään kunnassa paremmin
 Terveystarkastuksen ja TE-hallinnon tai sosiaalitoimen yhteistyö on parantunut
 Työttömän hyvinvointia on pystytty parantamaan sekä mahdollisia sairauksia ennaltaehkäisemään
 Työttömien elämäntilannetta on pystytty kartoittamaan paremmin
 Työttömiä on osattu ohjata oikeiden palvelujen piiriin
 Pitkäaikaistyöttömiä on siirretty asianmukaisesti eläkkeelle
 Muu, mitä?

9. Millaisia haasteita työttömien terveystarkastuksissa on tullut esille?

10. Mitä parannettavaa tai kehitettävää työttömien terveystarkastuksissa mielestäsi on?

11. Miten työttömien tietoisuutta terveystarkastukseen pääsystä voisi kehittää?

12. Tiedotetaanko kunnassasi työttömien terveystarkastuksista mielestäsi riittävästi?

Kyllä

Ei

Jos vastasit ei, miksi ei?

13. Missä työttömien terveystarkastuksia tulisi mielestäsi ilmoittaa?

Sanomalehti

Sosiaalinen media

Te-toimisto

Julkisivumainonta

Messut/tapahtumat

Radio/Tv-mainonta

Muu, mikä?

14. Millaisia jatkosuunnitelmia työttömälle yleensä tehdään terveystarkastuksen jälkeen?

15. Millaisia positiivisia kokemuksia sinulla on työttömien terveystarkastuksista?